

Bewegen naar een gezonder leven in Zeist

Gelijke kansen op een goede gezondheid

BELEIDSKADER GEZONDHEID, SPORT EN BEWEGEN 2024-2027

Voorwoord

Met trots leggen we u het nieuwe, integrale beleidskader gezondheid, sport en bewegen voor! Sport en gezondheid zijn hierin onlosmakelijk met elkaar verbonden. De afgelopen jaren hebben we een beweging in gang gezet, waarin we steeds meer met partners gewerkt hebben aan een gezonde leefstijl en een inclusieve omgeving waarin onze inwoners worden gefaciliteerd en uitgedaagd om te bewegen. Dit heeft geleid tot een breed gedragen Sport- en Preventieakkoord (2022), met een gezamenlijke aanpak voor sport, bewegen en gezondheid. Zeist is één van de eerste gemeenten in Nederland met een integraal akkoord. We zetten deze lijn door met een integraal beleidskader gezondheid, sport en bewegen.

Iedereen wil graag lang gezond en gelukkig leven. En daarbij is voorkomen beter dan genezen. Daarom zetten we als het om gezondheid gaat steeds meer in op preventie. Een gezonde leefstijl is hierbij de sleutel. We geloven in de kracht van sport en bewegen als middel om gezondheid te bevorderen. En we willen elke inwoner de mogelijkheid geven hieraan mee te doen. Helaas kennen we in onze gemeente nog altijd grote gezondheidsverschillen tussen inwoners in de verschillende wijken. De coronacrisis heeft deze verschillen verder blootgelegd, en in sommige gevallen vergroot. We beseffen ons dat niet iedereen in Nederland een gelijke kans heeft op een leven in goede gezondheid. Dit is de reden waarom we in Zeist inzetten op een goede gezondheid voor ál onze inwoners.

We zijn ervan overtuigd dat sport en bewegen belangrijke middelen zijn is om te werken aan je gezondheid. Het verbindt mensen, en zorgt voor laagdrempelige plekken waar iedereen welkom is. We besteden extra aandacht aan het verkleinen van gezondheids-

verschillen. Daarom leggen we in dit beleidskader een link met het nieuwe bestaanszekerheidsbeleid. Vanuit een brede visie op gezondheid, sport en bewegen willen we zorgen dat iedereen kan meedoen in de samenleving. Hierbij beseffen we dat je goed voelen om meer draait dan alleen de lichamelijke gezondheid. Het welzijn van onze inwoners – in de breedste zin van het woord – staat voorop.

Met dit beleidskader kijken we uit naar een versterkte samenwerking met onze professionele partners en alle sportaanbieders en sportverenigingen die onze gemeente rijk is. De sportclubs in onze gemeente zijn stuk voor stuk belangrijke plekken. Zij vormen hechte gemeenschappen waar talloze vrijwilligers van onschatbare waarde zijn. Dankzij hun inzet kunnen nieuwe verbindingen en doelgroepen worden bereikt.

Van mensen die in hun vrije tijd de sportclub helpen organiseren, tot degenen die jong en oud letterlijk in beweging brengen. We hebben elkaar nodig om onze samenleving sterker en gezonder te maken. Daarom zoeken we de samenwerking op met, én spreken we onze dank uit aan alle organisaties en vrijwilligers die zich inzetten voor de gezondheid van onze inwoners. We zien steeds meer initiatieven opbloeien en willen dit actief aanmoedigen. Zodat straks iedereen in Zeist, van jong tot oud, in beweging komt en blijft en kan werken aan een gezonde leefstijl.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Angèle Welting

Wethouder gezondheidszorg, sport en bewegen

Samenvatting

Een goede gezondheid vormt de basis voor een goed leven. Dit betekent dat je je fysiek en mentaal fit voelt, kunt deelnemen aan sociale activiteiten, dagelijks beweegt en het gevoel hebt van betekenis te zijn. Wij benaderen gezondheid vanuit een breder perspectief dan alleen fysieke gezondheid, waarbij factoren zoals bewustzijn en het vermogen om de eigen leefstijl positief te veranderen, cruciaal zijn. Soms zijn er echter andere factoren die het werken aan gezondheid bemoeilijken. Wij streven ernaar alle inwoners de mogelijkheid te bieden om gezond te leven, te sporten en te bewegen, ongeacht hun achtergrond, afkomst, woonwijk of inkomen.

Gezondheid is belangrijker dan ooit. De crises van de afgelopen jaren hebben de gezondheidsverschillen verder blootgelegd en soms vergroot. We zien dat niet iedereen in Nederland gelijke kansen heeft op een leven in goede gezondheid. Wij streven naar gelijke kansen voor alle inwoners van Zeist, om zo de gezondheidsverschillen te verkleinen. Dit betekent gelijke kansen om gezond op te groeien, te wonen in een gezonde leefomgeving en vitaal ouder te worden. Wij geloven dat sport en bewegen belangrijke middelen zijn om dit te realiseren.

Gedragsverandering en werken aan gelijke kansen vraagt om bewustwording van een goede gezondheid en een gezamenlijke aanpak op de lange termijn. We onderzoeken samen met onze partners wat we als gemeente kunnen doen om de gezondheid van inwoners positief te beïnvloeden.

Investerings in preventie worden pas na jaren zichtbaar. Daarom adresseren we gezondheid, sport en bewegen integraal en binnen dit beleidskader. Dit vraagt ook iets van onze rol als gemeente. Wij geven richting, werken aan

bewustwording, verbinden organisaties en inwoners, en faciliteren het gezondheid- en sportlandschap in Zeist. We doen dit vanuit nabijheid, dicht bij de organisaties en inwoners. Vanwege het integrale karakter van gezondheid, sport en bewegen zullen we een sterke interne positie innemen en actief samenwerken met andere beleidsterreinen.

Om dit te bereiken, zetten we de komende jaren in op de volgende speerpunten:

- 1 Gezonde leefstijl:** Vergroten van het bewustzijn en stimuleren van een gezonde leefstijl voor alle inwoners, ongeacht achtergrond, afkomst, woonwijk of inkomen.
- 2 Gezonde leefomgeving:** Ontwikkelen van een omgeving die uitnodigt tot sporten, bewegen, spelen, ontmoeten en gezond leven. Stimuleren van gezond gedrag en gelijke kansen op gezondheid via een wijkgerichte aanpak.
- 3 Kansrijk opgroeien:** Gelijke kansen voor kinderen en jongeren om gezond op te groeien, te sporten en te bewegen.
- 4 Gezond ouder worden:** Ouderen voelen zich zo lang mogelijk vitaal en mentaal fit.
- 5 Verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen:** Creëren van gelijke kansen door het verkleinen van financiële drempels om te sporten, bewegen en gezond te leven. Ongelijke investeringen voor gelijke kansen op een goede gezondheid is hierbij het uitgangspunt.

6 Toekomstbestendige sportinfrastructuur: Werken aan een sterke fysieke en sociale sportinfrastructuur.

7 Sportstimulering en clubondersteuning: Erkennen en vergroten van de maatschappelijke waarde door gerichtere ondersteuning aan onze sportclubs.

Proces

Om tot dit beleidskader te komen hebben we het onderstaande proces doorlopen. In de volgende fase, na de vaststelling van dit beleidskader, gaan we met onze maatschappelijke partners aan de slag met het uitvoeringsprogramma.

Evaluatie oude beleid

Door middel van de evaluatie hebben we bekeken hoe goed het vorige plan heeft gewerkt en of er dingen beter kunnen. Hiervoor hebben we op verschillende manieren data verzameld en deze geanalyseerd. Centraal bij de evaluatie stonden de vragen:

- Hoe ziet de uitvoering van het huidige beleid en wat willen behouden?
- Wat willen we verbeteren en wat willen we anders doen?

Beleidskader

Dit beleidskader is als een routebeschrijving voor het maken en uitvoeren van regels en plannen en welke keuzes we maken.

Het vertelt ons waarom we iets doen, wat we willen bereiken en wat we daarvoor nodig hebben.

Uitvoeringsplan

Het uitvoeringsplan wordt een gedetailleerd document. Het geeft aan hoe het beleid uitgevoerd gaat worden.

Het bevat concrete acties, wie gaat wat oppakken en wanneer. Kortom; een uitvoeringsplan helpt ons om een plan in actie om te zetten en zo doelen te bereiken.

Evaluatie

Om onze toekomstplannen vorm te geven, hebben we het vorige beleid op het gebied van gezondheid, sport en bewegen geëvalueerd. Deze evaluatie bestond uit documentanalyse, onderzoek onder inwoners en partners, en analyse van (landelijke) ontwikkelingen en cijfers. We hebben input verzameld via vragenlijsten en interviews met inwoners en samenwerkingspartners. Daarnaast zijn maatschappelijke partners, de Raad en de Adviesraad Sociaal Domein gevraagd om input te geven. Dit heeft geleid tot een aantal beleidskeuzes die in dit beleidskader terugkomen. Onderstaand schema geeft aan waar we mee doorgaan, wat de verbeterpunten zijn en wat de nieuwe onderdelen in dit kader zijn. Met dit beleid zetten we in op een beweging naar een gezonde en actieve toekomst voor alle inwoners van Zeist.

Wat gaat er goed en zetten we voort

- 👍 Juiste thema's:** We werken aan de juiste thema's met veel aandacht voor preventie en aansluiting op landelijke ontwikkelingen zoals het Gezond en Actief Leven Akkoord, Sportakkoord II en de thema's uit de brede SPUK-regeling (specifieke uitkering).
- 👍 Divers aanbod:** Er is een breed en divers aanbod op het gebied van gezondheid, sport en bewegen. Dit blijven we faciliteren en willen we verder versterken, onder andere door verbindingen te leggen tussen initiatieven en samenwerking verder te stimuleren.
- 👍 Samenwerking:** Het Sport- en Preventieakkoord en de JOGG-aanpak zorgen voor goede onderlinge samenwerking tussen partners binnen gezondheid, preventie, sport en bewegen.
- 👍 Tevreden inwoners:** Inwoners zijn tevreden over de aangeboden activiteiten en interventies.
- 👍 Ondersteuning sportclubs:** Het ondersteunen van sportclubs op maat en op specifieke maatschappelijk relevante thema's, zoals gezonde sportkantines en rookvrije accommodaties.
- 👍 Activeren doelgroepen:** Het activeren van specifieke doelgroepen voor sport en bewegen ten behoeve van een gezonde(re) leefstijl, waaronder initiatieven zoals het Jeugdfonds Sport en Cultuur, gezondheidsmarkten en watertappunten.

Verbeterpunten

- **Bereik van interventies verhogen:** Inzetten op het betrekken en bereiken van specifieke doelgroepen, zoals ouderen, (eenzame) jongeren en jongvolwassenen.
- **Samenwerking verbeteren:** Samenwerking vraagt om een sterke netwerkstructuur die helpt om de vele verschillende initiatieven, activiteiten en organisaties aan elkaar te verbinden. Hier dient de gemeente nadrukkelijker een rol te pakken.
- **Ontwikkeling openbare ruimte:** Meer aandacht voor de ontwikkeling van sport-, beweeg- en speelruimte in de openbare ruimte.
- **Gemeentelijke organisatie verbeteren:** Betere gemeentelijke organisatie van sport- en beweegbeleid met eenduidige sturing op samenwerking tussen verschillende afdelingen.
- **Sportplatform ontwikkeling:** Het faciliteren van de ontwikkeling van een sportplatform voor en door de sport, met duidelijke formele afspraken over de inzet.
- **Optimalisatie samenwerking sportfaciliteiten:** Nauwere samenwerking tussen Sportief Zeist, exploitanten van sportaccommodaties en sportverenigingen, zodat gebruikers en buurtsportcoaches meer gebruik kunnen maken van de beschikbare sportfaciliteiten.

Nieuwe onderdelen in dit kader zijn

- ✦ **Integrale werkwijze:** Sterkere focus op een integrale werkwijze, zowel op beleidsniveau als op uitvoeringsniveau. Hierbij agenderen we sport en gezondheid integraal bij beleidsontwikkelingen, van sport en gezondheid integraal bij beleidsontwikkelingen, van bestaanszekerheid tot jeugd, van zorg tot onderwijs, van ruimtelijke ordening tot veiligheid en van cultuur tot recreatie.
- ✦ **Versterkte regierol gemeente:** De regierol van de gemeente wordt versterkt. We versterken bestaande lokale en regionale netwerkstructuren en samenwerkingen op het gebied van gezondheid en sport, onder andere door de inzet van een coördinator.
- ✦ **Wijkgerichte aanpakken:** Verdere inzet op wijkgerichte aanpakken om gezondheidsverschillen te verkleinen. We starten een verkenning naar een wijkaanpak voor Zeist West.
- ✦ **Nieuwe thema's:** Inzetten op nieuwe thema's zoals valpreventie onder ouderen, een aanpak voor kinderen met overgewicht, een gezamenlijke aanpak vanuit de Zuid Oost Utrecht gemeenten omtrent alcohol- en middelengebruik, en verdere samenwerking met het ruimtelijk domein.
- ✦ **Doelgroepgerichte aanpak:** Een wijkgerichte en doelgroepgerichte aanpak van sport- en beweegstimulering.
- ✦ **Centraal punt clubondersteuning:** Het ontwikkelen van een centraal georganiseerd punt voor clubondersteuning.
- ✦ **Afwegingskader sportinfrastructuur:** We gaan een afwegingskader voor ruimtelijke opgaven en investeringen in de lokale sportinfrastructuur maken.
- ✦ **Functiemenging en open sportparken:** We streven naar functiemenging en open sportparken en onderzoeken de voorwaarden waaronder we gaan werken.
- ✦ **Normeren en handhaven accommodaties:** Het normeren en handhaven van de kwaliteit van accommodaties en het actualiseren van beleidsregels voor de binnensportaccommodaties.
- ✦ **Verduurzamen verenigingen:** Het ondersteunen van sport- en scoutingverenigingen bij het verduurzamen.

Inhoud

Leeswijzer	9	4. Speerpunten	27
1. Aanleiding en beleidscontext	10	4.1 Gezonde leefstijl	28
1.1 Afbakening	11	4.2 Gezonde leefomgeving	32
1.2 Relatie met andere beleidsthema's	12	4.3 Gezond opgroeien	36
1.3 Proces	14	4.4 Gezond ouder worden	38
2. Cijfers en ontwikkelingen	15	4.5 Verkleinen sociaaleconomische gezondheidsverschillen	40
2.1 Gezondheid	16	4.6 Toekomstbestendige sportinfrastructuur	42
2.2 Sport en bewegen	18	4.7 Sportstimulering en clubondersteuning	46
3. Visie	22	5. Wat hebben we hiervoor nodig?	49
3.1 Positieve gezondheid	24	6. Financiën	51
3.2 Sport en bewegen in dagelijks leven	24	7. Monitoring en evaluatie	58
3.3 Ongelijk investeren	25	Bijlage 1	61
3.4 Samen werken aan sport en gezondheid	26	Overige bijlagen (PDF bestanden)	69

Leeswijzer

Er wordt allereerst een omschrijving gegeven van de relatie met andere beleidsthema's, landelijke ontwikkelingen en het uitgevoerde proces. Vervolgens volgt een toelichting op de cijfers en ontwikkelingen met betrekking tot gezondheid, sport en bewegen voor Zeist. We lichten onze ambitie en visie voor de komende jaren toe, waarna de concrete speerpunten voor de komende periode volgen. De speerpunten worden verder uitgewerkt in een uitvoeringsplan, welke in 2024 volgt. Dit uitvoeringsplan wordt samen met uitvoeringspartners opgesteld. Verder staan we stil bij de benodigde organisatiestructuur, monitoring en evaluatie en financiën. In de bijlagen kunt u meer vinden over de Wet publieke gezondheid en de wettelijke taken van de GGD, financiën, de indicatoren en de uitgevoerde evaluaties, inclusief een overzicht van cijfers.

1 Aanleiding en beleidscontext

→ Intro

→ 1.1 Afbakening

→ 1.2 Relatie met andere beleidsthema's

→ 1.3 Proces

1. Aanleiding en beleidscontext

Een goede gezondheid biedt de basis voor een goed leven, waarbij inwoners mee kunnen doen in onze samenleving. Door de coronacrisis realiseren we ons nog meer hoe belangrijk gezondheid is, en dat je bij een goede gezondheid weerbaarder bent om om te gaan met tegenslagen en crisissen. Als gemeente hebben wij een belangrijke rol in het beschermen en bevorderen van de gezondheid van onze inwoners. Dit is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid. Een groot gedeelte van de taken uit de Wet publieke gezondheid voert de GGD regio Utrecht (GGDrU) uit. In de bijlage vindt u hiervan een overzicht. In deze wet is ook vastgelegd dat eenmaal in de vier jaar een gemeentelijk gezondheidsbeleid wordt opgesteld. Dat doen we middels dit beleidskader, waarin de ambitie, visie en de speerpunten voor de periode 2024 – 2027 benoemd zijn.

1.1 Afbakening

Voor het eerst in Zeist is dit een integraal beleidskader sport, bewegen en gezondheid. In Zeist wordt er al nauw samengewerkt op het gebied van sport en gezondheid. Sporten en bewegen dragen bij aan een gezonde leefstijl, zowel fysiek als mentaal. In 2022 hebben we samen met meer dan 40 partners het Sport- en Preventieakkoord Zeist opgesteld, waarin gezamenlijke doelstellingen op het gebied van sport en gezondheid benoemd zijn. Gedragsverandering en werken aan gezonde en sportieve kansen voor iedereen vraagt namelijk om een aanpak voor langere tijd, die verder ligt dan 2027. Temeer omdat investeringen in preventie pas na jaren

van gezamenlijke inspanningen zichtbaar kunnen zijn. Daarnaast betekent het dat we sport en gezondheid integraal (en waar mogelijk in dit beleidskader geïntegreerd) adresseren. Dit brengt met zich mee dat sportbeleid in dit beleidskader nadrukkelijk betrekking heeft op het inzetten van sport als middel voor het verzilveren van haar maatschappelijke waarde.

Denk daarbij aan de gezondheidswaarde van sport, de pedagogische en sociale waarden. Die sluiten goed aan bij het Sport- en Preventieakkoord Zeist, maar ook bij de landelijke beleidsontwikkelingen op het gebied van sport, gezondheid en het sociaal domein.

Wij realiseren ons dat het sporten zelf ook een doel op zich is. Sport beoefenen je allereerst “voor het spelletje”, “omdat het gewoon leuk is” of “om te presteren”. Sport als doel, met een goede basisinfrastructuur kun je ook niet helemaal los zien van sport als middel. Onze focus ligt in dit kader bovenal op sport als middel. Voor sport als doel is aanvullend beleid nodig, dat we voorlopig voor het grootste deel op dit beleidskader willen laten volgen. Waar nodig stippen wij de basisinfrastructuur voor sport wel aan.

We realiseren ons dat we onze partners nodig hebben om te werken aan onze ambitie. We kunnen dit niet alleen. De speerpunten die in dit beleidskader gekozen zijn, zijn daarom mede gebaseerd op input van partners om zo te komen tot een breed gedragen kader. Daarnaast zijn de speerpunten gebaseerd op een evaluatie van de vorige plannen (Gezondheidsbeleid en Sportvisie) en thema's vanuit ons [Sport- en Preventieakkoord Zeist](#), [de landelijke nota gezondheid](#), [het landelijke preventieakkoord](#), [het landelijk Sportakkoord II](#) en het [Gezond en Actief Leven Akkoord](#) (GALA). Met dit beleidskader leggen we de basis om de komende jaren te werken aan positieve gezondheid.

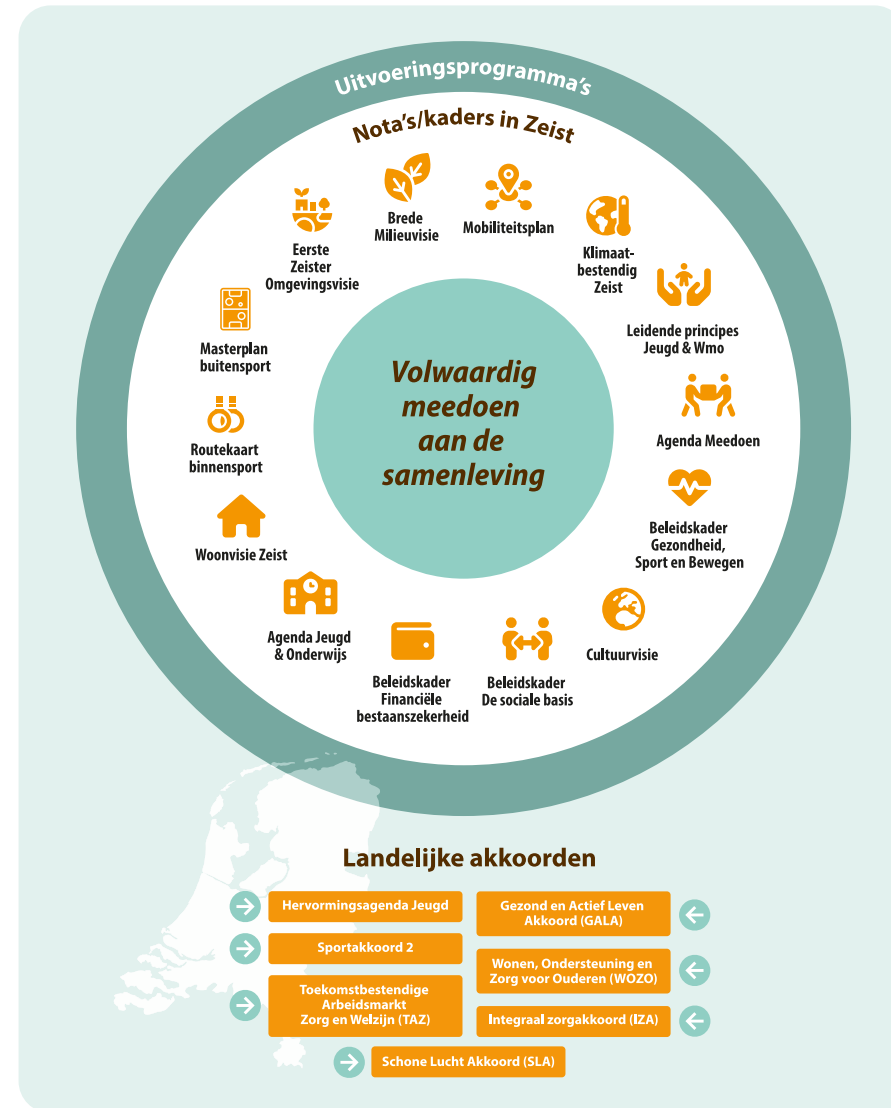
1.2 Relatie met andere beleidsthema's

Dit integrale beleidskader sport, bewegen en gezondheid hangt nauw samen met andere beleidskaders en ontwikkelingen. Zo is er een sterke verbinding met het nieuwe beleidskader bestaanszekerheid. In het proces om te komen tot zowel dit kader als het bestaanszekerheidsbeleid is samen opgetrokken en er zijn veel verwijzingen in dit beleidskader naar het nieuwe bestaanszekerheidsbeleid en vice versa, gezien de raakvlakken en verbanden tussen de thema's. Er zijn gezamenlijk speerpunten omtrent het verkleinen van gezondheidsverschillen opgesteld. Deze speerpunten komen in beide beleidskaders naar voren.

Zoals in de inleiding al genoemd, bouwt dit plan daarnaast verder voort op de ambities uit het Sport- en Preventieakkoord Zeist. Het akkoord is van ‘buiten naar binnen’ ontstaan, samen met partners en kan gezien worden als een uitvoeringsagenda. Dit nieuwe beleid legt het fundament voor de komende jaren, waarin wij als gemeente onze visie voor de komende jaren vastleggen en de lijn uit het akkoord vasthouden. In het kader van het landelijk Sportakkoord II en de brede SPUK-regeling (zie verder: GALA, Sportakkoord II) hebben wij in het voorjaar van 2023 het gemeentelijke sport- en preventieakkoord herijkt. De resultaten hiervan hebben wij geïntegreerd in dit beleid, waarmee wij laten zien dat wij op lokaal niveau al deze zaken in hun actuele onderlinge samenhang behandelen.

Het speerpunt gezonde leefomgeving uit dit beleidskader gaat ook over de fysieke leefomgeving. We sluiten aan bij de **Eerste Zeister Omgevingsvisie 2022 – 2025** en bij het nieuwe speelbeleidskader, waarin spelen en bewegen in de openbare ruimte een belangrijk onderdeel zijn. Verder gaat dit beleidskader in op de opgaven in het coalitieakkoord **Samen bouwen aan een mooi en duurzaam Zeist 2022 – 2026**, en sluit het aan op het masterplan buitensport en de routekaart binnensport.

Landelijk zijn er ook ontwikkelingen op het gebied van sport en gezondheid. Zoals genoemd zijn er landelijke sport- en preventieakkoorden. Daarnaast zetten gemeenten, GGD'en, zorgverzekeraars en het ministerie van VWS gezamenlijk in op een gezond en actief leven met een stevige sociale basis middels het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA). De uitwerking van het GALA, de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC, oftewel de buurtsportcoachregeling) en de herijking van het Sportakkoord II vinden plaats in de brede SPUK regeling sport, gezondheid, cultuur en sociale basis. Dit is een subsidieregeling van het Ministerie van VWS waarin vijftien voorheen afzonderlijke regelingen gecoördineerd met bestuurlijke afspraken samenkomen. In september 2023 is het lokale **plan van aanpak van de Gemeente Zeist 'Samen Gezonder in Zeist' behorende bij deze SPUK-regeling vastgesteld**. In dit beleidskader worden de resultaten en acties, die in het plan van aanpak van de brede SPUK benoemd zijn, geborgd.

1.3 Proces

Om goed te kunnen evalueren en de juiste input op te halen, is een breed participatieproces doorlopen. Dit draagt tevens bij aan draagvlak voor de nieuwe kaders. Allereerst is er een evaluatie van de huidige plannen uitgevoerd middels beschrijvende documentanalyses. Daarnaast heeft GGD regio Utrecht (GGDrU) interviews afgenomen met stakeholders die actief zijn op het gebied van gezondheid. Verder zijn er interviews afgenomen met stakeholders op het gebied van sport. De interviews bestonden uit een terugblik op de afgelopen periode en daarnaast is input opgehaald voor de komende periode. Om niet alleen stakeholders te bevragen, maar ook inwoners, heeft GGDrU een panelonderzoek uitgevoerd. 799 inwoners uit Zeist hebben deelgenomen aan het onderzoek. Om zicht te krijgen op signalen en behoeften van inwoners met een beperkt budget omtrent gezondheid, sporten en bewegen heeft adviesbureau K2 een onderzoek onder inwoners uitgevoerd. Dit onderzoek bestond uit straatinterviews en interviews met inwoners. Al deze input heeft geleid tot contouren voor het nieuwe beleid, welke in het najaar van 2023 verder uitgewerkt zijn met de betrokken stakeholders. Daarnaast hebben de Gemeenteraad en de Adviesraad Sociaal Domein meegedacht en geadviseerd. En in november 2023 heeft een bijeenkomst plaatsgevonden met zo'n twintig externe partners, waarin zij de mogelijkheid kregen om voorstellen te doen aan de gemeente Zeist. Voor een uitgebreide omschrijving van de evaluatie en de resultaten verwijzen we naar de evaluatierapportage in de bijlage.

2 Cijfers en ontwikkelingen

→ 2.1 Gezondheid

→ 2.2 Sport en bewegen

2. Cijfers en ontwikkelingen

2.1 Gezondheid

De afgelopen jaren hebben inwoners te maken gehad met verschillende uitdagingen. In onderstaande alinea's schetsen we een aantal ontwikkelingen. Voor een uitgebreide terugblik en stand van zaken m.b.t. de cijfers verwijzen we naar de evaluatierapportage, welke als bijlage is toegevoegd. De onderstaande cijfers zijn terug te vinden in deze evaluatierapportage, tenzij anders gemeld.

Corona heeft veel impact gehad, zowel fysiek als mentaal. Ook met name onder inwoners in een kwetsbare situatie, zoals jongeren en ouderen. Uit het onderzoek van de GGDrU blijkt dat de ervaren gezondheid onder alle inwoners in Zeist is afgenomen. Zo is onder jongeren het percentage afgenomen van 87% in 2019 naar 84% in 2021. Onder volwassenen is dit afgenomen van 79% in 2020 naar 75% in 2022. Deze afname is niet alleen in Zeist te zien, maar in de hele regio Utrecht.

In de vorige nota omschreven we al dat gezondheid meer is dan de afwezigheid van ziekte en veel meer gaat over het mee kunnen doen in de samenleving. Dat zien we nog steeds. Mentale weerbaarheid en het vermogen om om te gaan met uitdagingen in het leven zijn steeds belangrijker geworden. En tegelijkertijd heeft de mentale weerbaarheid onder druk gestaan door de coronacrisis. Het percentage 13-17 jarigen dat een matig tot hoog risico op

psychosociale problemen had, is in de periode 2019 - 2021 toegenomen, zowel in de gemeente Zeist (van 21% in 2019 naar 28% in 2021) als in de regio Utrecht. Verklaringen hiervoor zijn onder andere de impact van de coronacrisis en de toename van prestatiedruk onder jongeren. Ook onder volwassenen en senioren is de mentale gezondheid verslechterd. Het aantal volwassenen dat (heel) veel stress ervaren heeft, is toegenomen van **19% in 2020 naar 22% in 2022**. We zien dat het onderwerp mentale gezondheid structurele aandacht vraagt, onder andere door thema's als prestatiedruk, vergrijzing en crisissen in de wereld die invloed hebben op de mentale gezondheid. Afgelopen jaren hebben we vanuit verschillende projecten al kunnen investeren in de mentale weerbaarheid van inwoners en het voorkomen van eenzaamheid. Zoals met activiteiten vanuit de coalitie één tegen eenzaamheid, huisbezoeken aan ouderen, online jongerenwerk en extra aandacht voor mentaal welbevinden op scholen vanuit de NPO aanpak (Nationaal Programma Onderwijs). Ook de komende jaren vraagt dit aandacht.

De afgelopen beleidsperiode is er ook aandacht besteed aan de preventie en handhaving van alcohol- en middelengebruik. Concrete acties zijn hiertoe afgesproken in het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2015 – 2018 van de Gemeente Zeist. Deze is afgelopen periode door het Trimbos Instituut geëvalueerd. Hieruit bleek dat het aantal scholieren van 13-17 jaar in Zeist dat in 2021 in de laatste vier weken (voorafgaand aan het onderzoek van GGDrU) heeft gedronken op 30% ligt (in de regio 24,6% en landelijk 27,8%). Dit percentage is na een periode van daling, vanaf 2019 weer licht gestegen. Daarnaast blijkt dat 41% van de ouders in Zeist het drinken van hun kind niet afkeurt (2021). Dit is lager dan het regionaal gemiddelde van 45%.

Ook de streefcijfers omtrent naleving van de leeftijdsgrens zijn niet gehaald. Ook hier heeft de coronaperiode veel invloed gehad. Vóór de coronaperiode was er een lichte daling van alcoholgebruik onder jongeren, dit is daarna weer gestegen. Daarnaast heeft de focus van onder andere horeca en sportverenigingen ook op andere zaken gelegen i.v.m. corona.

We zien verder dat het aantal volwassenen met overgewicht (incl. ernstig overgewicht) de afgelopen jaren licht gedaald is (44% in 2020 naar 42% in 2022). Dit is ook lager dan **het regionale gemiddelde**. Dat neemt niet weg dat gezond gewicht bijdraagt aan een goed ervaren gezondheid en we graag meer inwoners met gezond gewicht in Zeist zouden willen. Onder senioren zien we dat het aantal senioren dat voldoet aan de beweegrichtlijn is toegenomen in 2022 ten opzichte van 2016. Voor ouderen is gezonde voeding daarnaast een belangrijke motor om vitaal te blijven. Ondervoeding speelt, naast overgewicht, een belangrijke rol in een afnemende zelfstandigheid. Bij 7-12% van de ouderen in Nederland die zelfstandig thuis wonen is er sprake van ondervoeding, bij ouderen die gebruik maken van thuiszorg loopt dit percentage op tot 30-40 procent. Vaak wordt dit **niet tijdig gesignaleerd**.

In Nederland belanden daarnaast iedere dag ruim 280 ouderen (65 jaar en ouder) door een val op de Spoedeisende Hulp (SEH). **De gevolgen hiervan zijn groot, zowel in persoonlijk leed als maatschappelijke (zorg)kosten**. 39% van de ouderen (65+) in Zeist geeft aan afgelopen jaar (2022) gevallen te zijn, ten opzichte van 36% in regio Utrecht. **8,5% is bang om te vallen, ten opzichte van 7,9% in regio Utrecht**.

Een andere uitdaging is de kansenongelijkheid bij gezondheid voor onze inwoners. Er is een verband tussen sociaaleconomische status van bewoners en de leefbaarheid van een buurt. Zo hebben bewoners van armere buurten een minder leefbare woonomgeving dan bewoners van rijkere buurten. Uit een recent rapport blijkt dat Zeist op plek 3 van Nederlandse gemeenten staat met de grootste leefbaarheidsverschillen tussen buurten in de gemeente. Verder staan de **G4 gemeenten in de top vijf**. Ook in de cijfers zien we terug dat er duidelijke gezondheidsverschillen tussen buurten in Zeist zijn. **Zo zien we in de wijken Zeist-Noord en Zeist-West hogere scores op gezondheidsproblemen** zoals ernstige eenzaamheid, roken, **overgewicht**, perinatale mortaliteit (dood geboren) en vroeggeboorte van baby's.¹ Daarnaast overlijden inwoners in Zeist-Noord en Zeist-West gemiddeld 10 jaar eerder dan inwoners uit de andere drie wijken in Zeist (Centrum, Oost en Huis ter Heide, Bosch en Duin).

Bij de totstandkoming van het vorige beleidsplan gezondheid signaleerden we ook al de gezondheidsverschillen tussen inwoners. Uiteindelijk is mede daaruit de buurtaanpak Vollenhove Vooruit ontstaan. Vollenhove Vooruit is een buurtaanpak waarin bewoners, de gemeente en andere organisaties die actief zijn in de buurt, samenwerken. Partijen jagen gezamenlijke ambities na en realiseren kansen die de buurt versterken. Iedereen kan en mag meedoen. Vollenhove Vooruit is in 2020 gestart en heeft een looptijd van 15 jaar. Het bevorderen van gezondheid heeft een integrale aanpak nodig en dat is wat de buurtaanpak biedt. Alle activiteiten zijn online te vinden (www.vollenhovevooruit.nl).

¹ 'Gezondheidsmonitor volwassenen 18 – 64 jaar wijken', intern document

Uit de cijfers van GGDrU blijkt dat volwassenen die moeite hebben met rondkomen minder vaak een gezond gewicht hebben, minder regie over het leven ervaren, minder vaak een goed ervaren gezondheid hebben, zich minder vaak psychisch gezond voelen, zich minder sociaal vitaal voelen en ook minder vaak tevreden zijn over hun woning. Dit geldt voor zowel volwassenen als jongeren (regio Utrecht). Ook blijkt uit de cijfers van GGDrU dat 10-11 jarigen die opgroeien in een gezin waar ouders moeite hebben met rondkomen vaker geen zwemdiploma hebben of lid zijn van een sportclub.

2.2 Sport en bewegen

Landelijke ontwikkelingen

De coronacrisis heeft zijn weerslag gehad op het sport- en beweeggedrag van mensen. Onderzoek van NOC*NSF naar sportdeelname in Nederland ([Zo Sport Nederland 2022, NOC*NSF](#)) laat zien dat 700.000 sporters na corona niet meer zijn teruggekeerd naar de sport. Het gaat met name om mensen met een lagere of middelbare opleiding en jongeren tussen de 13 en 18 jaar. Het aantal mensen dat wekelijks sport is ten opzichte 2019 (de meting voor corona) met 7% gedaald onder lager opgeleiden en 8% onder middelbaar opgeleiden. De daling is het sterkst onder de leeftijdsgroep 13-18-jarigen, met 9%. Hoger opgeleiden, kinderen in de basisschoolleeftijd en 65-plussers weten de weg naar de sport echter makkelijker terug te vinden. In deze groepen is een duidelijk zichtbaar herstelvermogen. Het onderzoek van NOC*NSF laat daarnaast een positieve ontwikkeling zien in de waardering van sport en sportief bewegen. Dit ligt hoger dan voor

corona. Met name het samen sporten – specifiek in verenigingsverband – is in waardering toegenomen van een 8,4 in 2019 naar een 8,6 in 2022. Dat corona zijn weerslag heeft gehad op het sport- en beweeggedrag van mensen, is ook terug te zien in het aantal Nederlanders dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. In 2021 voldeed 47% van de Nederlanders aan de beweegrichtlijnen. Dit percentage is lager dan in 2019 en 2020, maar vergelijkbaar met 2017 en 2018.

Lokale ontwikkelingen en sportclubs

Zeist kent een bruisend verenigingsleven. Relatief veel inwoners van Zeist sporten als lid van een sportvereniging. Dit komt vooral door de relatief

grote achterban in Zeist voor hockey, tennis en golf, traditioneel de takken van sport die vooral door de hogere SES-groepen worden beoefend. Maar ook voetbal heeft een grote en sterke clubtraditie in Zeist met een omvangrijke achterban. In 2022 was 29,2% van de inwoners in Zeist lid van een sportvereniging. Dit percentage ligt hoger dan gemiddeld in de provincie Utrecht (27,1%) en in Nederland (24,2%). Ook zien we een groei in aantal leden ten opzichte van 2018 van 0,3%. Dit hogere percentage zien we door alle leeftijdsgroepen heen, behalve bij de leeftijdsgroep 25-29 en 30-34 jaar. Hier ligt het percentage 3-4% lager dan gemiddeld in de provincie Utrecht en 1-3% lager dan het Nederlands gemiddelde. Landelijk onderzoek naar sportgedrag ([Sportgedrag in Nederland, NOC*NSF 2023](#)) laat zien dat zogenoemde 'life-changing events' invloed hebben op de sportdeelname. Denk bijvoorbeeld aan het wisselen van een baan, samenwonen, trouwen of kinderen krijgen. Het betekent overigens niet dat deze groep niet meer sport. Vaak kiest men dan voor een ander type sport, zoals hardlopen, fitness of bootcamp, waarbij meer flexibiliteit mogelijk is.

De sportverenigingen zijn een belangrijke plek in Zeist voor de jeugd. De onderstaande tabel uit het rapport van NOC*NSF over de ontwikkeling van leden in Zeist (KISS-rapport gemeente Zeist, NOC*NSF 2022) laat het percentage leden per leeftijdsgroep in 2022 zien ten opzichte van de provincie Utrecht en Nederland. Dit richt zich alleen op leden die woonachtig zijn in de gemeente Zeist. Deelname aan anders georganiseerde sport is hier niet meegenomen.

Leeftijdscategorie	% inwoners met een lidmaatschap bij één of meer sportbonden	% inwoners met een lidmaatschap bij één of meer sportbonden	% inwoners met een lidmaatschap bij één of meer sportbonden
	Gemeente	Provincie	Nederland
0 t/m 4 jaar	3,8%	2,4%	2,9%
5 t/m 9 jaar	46,1%	40,6%	37,6%
10 t/m 14 jaar	67,5%	64,7%	60,4%
15 t/m 19 jaar	50,4%	45,4%	41,9%
20 t/m 24 jaar	30,2%	29,6%	28,5%

De sportverenigingsdeelname van kinderen en jongeren is ten opzichte van de provincie Utrecht en Nederland hoog. De meest beoefende sporten voor de doelgroep 5-12 jaar zijn hockey (19,9%), voetbal (16,9%) en tennis (8,6%). Met name voetbal en tennis kenmerken zich door een structurele stijging van leden in deze leeftijdsgroep. De meest beoefende sporten voor de doelgroep 13-18 jaar zijn voetbal (19,9%), hockey (17,8%) en tennis (9,8%). Opvallend is dat alleen tennis zich kenmerkt door een structurele groei. Hockey en voetbal laten een daling van aantal leden zien.

Ondanks het hoge percentage ledencijfers ten opzichte van de provincie Utrecht en Nederland zien we ten opzichte van 2018 een daling van het aantal lidmaatschappen bij de jeugd en jongeren (5-19 jaar). De jongvolwassenen (20-34 jaar) laten echter wel een groei zien. De onderstaande tabel laat de ontwikkeling van het percentage leden van de afgelopen jaren en het verschil zien.

Leeftijdscategorie	2022	2020	2018	2022-2018
0 t/m 4 jaar	3,80%	3,10%	4,20%	-0,40%
5 t/m 9 jaar	46,10%	44,90%	49,90%	-3,80%
10 t/m 14 jaar	67,50%	69,60%	70,20%	-2,70%
15 t/m 19 jaar	50,40%	52,20%	51,10%	-0,70%
20 t/m 24 jaar	30,20%	28,40%	26,20%	4,10%
25 t/m 29 jaar	22,00%	20,90%	19,40%	2,60%
30 t/m 34 jaar	20,00%	18,50%	18,10%	1,90%

We zien dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende wijken van Zeist wanneer we kijken naar het lidmaatschap bij sportclubs. De onderstaande

tabel laat de ontwikkeling van het percentage leden van de afgelopen jaren zien in relatie tot de SES-WOA score.²

Wijk	2022	2021	2020	SES-WOA	Gemiddeld in Nederland o.b.v. SES-WOA (1)
Zeist Centrum	33.8%	34.5%	33.9%	0.18	27.9%
Zeist-Oost	32.2%	32.9%	31.8%	0.19	27.9%
Den Dolder e.o.	31.4%	32.0%	30.8%	0.28	31.4%
Zeist-West	25.5%	26.2%	25.6%	0.04	23.4%
Zeist-Noord	25.2%	24.8%	24.6%	-0.15	18.3%

De sportverenigingsdeelname van inwoners van Zeist Centrum is het hoogst over de jaren 2020, 2021 en 2022, die van de inwoners van Zeist-Noord het laagst. We zien in wijken met een lagere sociaal economische status dat het percentage bewoners dat lid is van een sportclub lager is.

² Seswoa: Sociaaleconomische statusscores huishoudens. Bevat de sociaaleconomische statusscores van alle particuliere huishoudens in Nederland. De sociaaleconomische statuscores (SES-WOA-scores) zijn gebaseerd op financiële welvaart, het opleidingsniveau en het recente arbeidsverleden van huishoudens (WOA).

Als we de deelnamecijfers van de inwoners van Zeist vergelijken met die van het gemiddelde in Nederland, en verschillen in sociaaleconomische achtergrond corrigeren (zie tabel), dan scoort elke wijk in 2022 tenminste gelijk maar vooral hoger dan het Nederlandse gemiddelde. Zo scoren de inwoners van Zeist-West en Zeist-Noord qua lidmaatschap van sportclubs beter dan vergelijkbare groepen bewoners in andere gemeenten (25,5% ten opzichte van 23,4% in West en 25,2% ten opzichte van 18,3% voor Noord).

De negatieve effecten van corona op ledencijfers zijn vooral zichtbaar bij gymnastiek, zwemmen en andere indoorsporten. Maar clubs zijn weerbaar. Een - midden in coronatijd uitgevoerd - onderzoek toont aan dat 71% van de sportclubs in Zeist voldoende organisatiekracht heeft. Een kwart van de clubs laat de afgelopen jaren groei zien. De trouw van leden aan hun clubs is dus groot. Financiën baren bij sommige clubs zorgen, evenals de beschikbaarheid van voldoende vrijwilligers die de organisatie draaiende kunnen houden (Mulier, Verenigingsmonitor Zeist 2021, intern document).

Recent uitgevoerde landelijke onderzoeken van Mulier Instituut (**Behoeften van sportverenigingen aan ondersteuning. Door onder andere de buurtsportcoach, Mulier Instituut 2023**) en de RVVB-BAV (**Toekomstbestendige sportverenigingen, RVVB-BAV 2023**) laten dezelfde uitdagingen zien. Zij geven aan dat de uitdagingen bij sportverenigingen zich met name richten op overbelasting van verenigingsbestuurders, zorgen over vrijwilligers en betrokkenheid van leden, gekwalificeerd kader, stijgende kosten, belastende wet- en regelgeving, bureaucratische processen en niet passende ondersteuning. Hiervoor is extra aandacht nodig om de sportverenigingen vitaal en toekomstbestendig te houden.

3 Visie

→ Intro

→ 3.1 Positieve gezondheid

→ 3.2 Sport en bewegen in dagelijks leven

→ 3.3 Ongelijk investeren

→ 3.4 Samen werken aan sport en gezondheid

3. Visie

We zien dus dat we het over het algemeen goed doen in Zeist op het gebied van sport en bewegen in vergelijking met de regio Utrecht, maar dat er verschillen zijn tussen inwoners uit verschillende wijken en dat de gezondheid en sport- en beweegdeelname door corona is achteruitgegaan. Dat vraagt om wijkgerichte aanpakken gericht op het terugdringen van gezondheidsverschillen, en daarnaast een brede inzet op sport- en gezondheid voor alle inwoners. In het plan van aanpak 'Samen Gezonder in Zeist' richten we ons exact op deze onderdelen en hebben we hierbij al resultaten opgesteld. Het plan van aanpak Samen Gezonder in Zeist vormt daarom de basis voor de komende jaren, de onderdelen komen terug in dit beleidskader.

We werken de komende jaren aan de volgende visie:

In Zeist hebben alle inwoners de mogelijkheid om gezond te leven, te sporten en bewegen, ongeacht achtergrond, afkomst, woonwijk of inkomen. Wij investeren met een integrale aanpak vanuit verschillende vakgebieden zodanig, dat de gezondheidsverschillen tussen mensen afnemen. Daarbij gaan wij uit van positieve gezondheid, waarbij sociaal contact, mentale en fysieke gezondheid, zingeving en een gezonde leefomgeving centraal staan. Sport en bewegen zetten wij daarbij – naast de maatschappelijke waarde die het al heeft - ook in als middel. Om dat mogelijk te maken staat er een stevige sportinfrastructuur.

We realiseren ons dat dit een visie met een langetermijnperspectief is. Het gaat om een doorlopende ambitie, die je niet na vier jaar kan afvinken, maar die centraal staat voor een langere periode. De visie bouwt voort op het vorige gezondheidsbeleid en de eerdere sportvisie. Onze visie gaat expliciet over het verkleinen van de gezondheidsverschillen en daarmee hebben we dus extra aandacht voor ongelijke kansen op gezondheid. Dit vraagt een brede benadering en nauwe samenwerking met andere beleidsterreinen. De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving benadrukt dat er **een brede insteek nodig is, die verder gaat dan het gezondheidsdomein**. Zo zijn een goede leefomgeving, bestaanszekerheid en toegankelijk onderwijs belangrijk om gezondheidsverschillen te verkleinen. We leggen daarom vanuit het gezondheidsbeleid de verbinding met onder andere deze domeinen.

Onze visie is gebaseerd op de volgende inzichten:

- Wij kiezen voor een brede benadering vanuit positieve gezondheid
- Wij zien sport en bewegen als vast onderdeel van het dagelijks leven en onderdeel van positieve gezondheid
- Wij investeren ongelijk voor gelijkwaardige kansen op gezondheid
- Wij werken samen aan sport en gezondheid

3.1 Positieve gezondheid

We werken vanuit de brede benadering van positieve gezondheid. Gezondheid wordt daarbij gezien als het geheel van lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Gezondheid is dus veel meer dan alleen de aan- of afwezigheid van lichamelijke klachten. **We zien gezondheid als het vermogen om om te gaan met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven.**

Er zijn veel factoren van invloed op de ervaren gezondheid. We kijken daarom met een integrale blik naar mogelijkheden die inwoners hebben en we sluiten aan bij wat inwoners zelf belangrijk vinden bij gezondheid. Daarnaast werken we integraal aan gezondheid, o.a. via sporten en bewegen, kunst en cultuur, de ruimtelijke- en sociale omgeving, bestaanszekerheid, laaggeletterdheid en de sociale basis. We sluiten daarmee aan bij het coalitieakkoord van de Gemeente Zeist, waarin positieve gezondheid een belangrijk onderdeel is en dient als kapstok voor het sociaal domein.

3.2 Sport en bewegen in dagelijks leven

Willen we de zorginfrastructuur op niveau en voor iedereen betaalbaar houden, dan zal de instroom van zorgbehoevenden omlaag moeten. Een belangrijk middel daartoe is het streven naar een gezonde, actieve leefstijl bij zoveel mogelijk mensen. Voldoende bewegen is daar onlosmakelijk aan verbonden. In Nederland, en dus ook in Zeist, is daar nog veel aan te verbeteren. Niet voor niets spreken we al jaren over een toenemende beweegarmoede. Gewezen wordt op de hardnekkigheid hiervan. De afgelopen decennia kregen steeds meer mensen een zittend beroep,

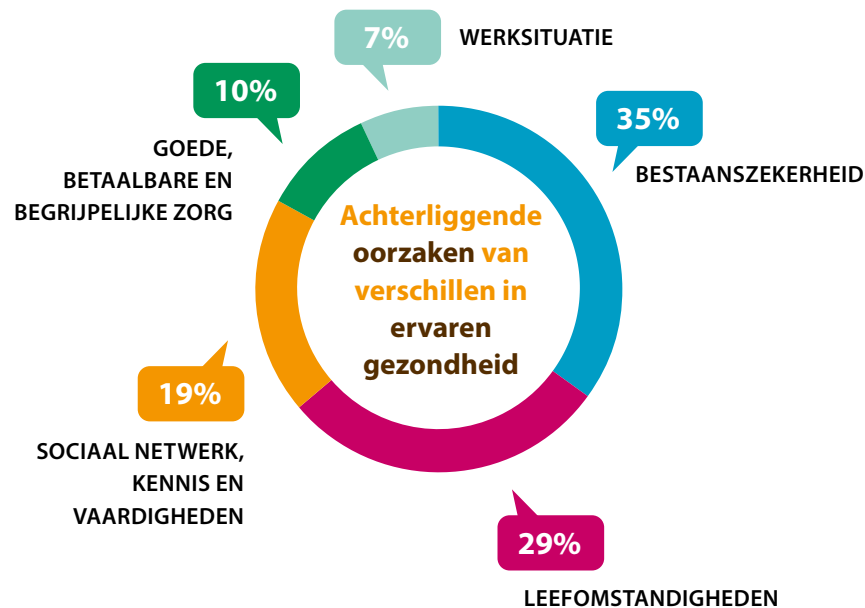
we zijn voorzien van allerlei gemakapparatuur waardoor we te weinig uit onze stoel komen, en de verdergaande digitalisering draagt eraan bij dat we lang niet zo vaak ons huis hoeven te verlaten voor dagelijkse beslommeringen of vermaak. Gebleken is dat veel mensen niet uit zichzelf meer gaan bewegen. Daar moeten landelijke campagnes en akkoorden, én gemeentelijk beleid verandering in brengen. Het Sport- en Preventieakkoord Zeist, maar ook apps als 'Ommetje' zijn hier voorbeelden van.

Ook corona heeft ons laten zien dat minder of niet sporten en bewegen voor velen een negatief effect had. Je voelde je daardoor minder fit, de weerbaarheid nam af en gevoelens van eenzaamheid namen toe. Tegelijkertijd liet dit ook zien hoeveel sport en bewegen kunnen betekenen voor mensen: samen sporten en bewegen schept een band, de sportclub is de plek waar je elkaar ontmoet, activiteiten organiseert en van elkaar leert. Sport en bewegen is niet alleen gezond blijven, maar verhoogt de kwaliteit van leven. Ook in de wereld van sport en bewegen zien we grote verschillen in participatie van bevolkingsgroepen. Lage SES-groepen (gemiddeld vaker een praktische opleiding en een lager inkomen) scoren aanzienlijk lager op de beweegrichtlijnen en zijn minder vaak lid van sportclubs.

3.3 Ongelijk investeren

Een belangrijke uitdaging is het terugdringen van de gezondheidsverschillen tussen inwoners in Zeist. Het maakt uit in welke buurt in Zeist je geboren wordt en welke kansen je hebt op een goede gezondheid en levensverwachting. Dit worden ook wel sociaaleconomische gezondheidsverschillen genoemd. In Nederland leven mensen met basisonderwijs of vmbo gemiddeld 4 jaar korter dan mensen met een hbo- of universitaire opleiding. Daarnaast leeft de eerste groep zelfs 15 jaar in minder goed ervaren gezondheid.

Ook geldt hoe hoger het inkomen, hoe hoger de gezonde levensverwachting. Het hebben van bijvoorbeeld een bijstandsuitkering of schulden hangt samen met slechtere gezondheid. Veel van de factoren die maken of je gezond bent, hangen samen met de sociaaleconomische status van mensen en liggen niet altijd in het gezondheidsdomein. **Zoals ongunstige woon- en werkomstandigheden, laaggeletterdheid en armoede en schulden.** Dit maakt het belangrijk om in buurten waar grotere gezondheidsachterstanden zijn, ook te kijken naar de ruimtelijke component en maatwerk per buurt toe te passen. Zoals in het programma Vollenhove Vooruit en de bijbehorende gebiedsvisie al gedaan wordt. Daarnaast is de verbinding met het nieuwe bestaanszekerheidsbeleid belangrijk.

Het betekent ook dat het soms meer loont om aan onderliggende problemen te werken, zoals de ruimtelijke omgeving, laaggeletterdheid en bestaanszekerheid, voordat gezondheidsinterventies worden ingezet. Als inwoners te maken hebben met problemen op het gebied van bestaanszekerheid, ervaren zij soms ook geen ruimte (zowel financieel als mentaal) om te werken aan gezondheid.

Om gelijkwaardige kansen op gezondheid voor onze inwoners te creëren, is het dus belangrijk dat we ongelijk investeren en maatwerk toepassen. We erkennen dat niet elke inwoner/buurt hetzelfde nodig heeft en dat we meer moeten investeren in buurten waar grotere gezondheidsachterstanden zijn. Daarnaast is een brede benadering van gezondheid nodig, door te investeren op thema's zoals ruimtelijke omgeving, onderwijs, laaggeletterdheid en bestaanszekerheid. Wij realiseren ons dat dit geen 'quick fix' is. Om gezondheidsverschillen structureel aan te pakken is tijd nodig. Tijd die

besteed moet worden aan een meer beweegvriendelijke omgeving, oplossen van schuldenproblematiek, scholing en toeleiding naar werk, en het versterken van netwerken tussen mensen die er voor elkaar zijn. Dit vraagt om een transitie van allerlei acties vanuit verschillende sectoren naar een samenhangende, meer wijkgerichte, duurzame aanpak.

3.4 Samen werken aan sport en gezondheid

Er zijn in onze gemeente veel partners actief op het gebied van sport, bewegen en gezondheid. We hebben onze partners nodig om onze ambitie te behalen, dit kunnen we niet alleen. Dat is tegelijkertijd ook het uitgangspunt van ons Sport- en Preventieakkoord Zeist. De gemeente Zeist regisseert en faciliteert, en onze partners in sport, welzijn, zorg, kunst en cultuur en

onderwijs slaan de handen ineen bij de uitvoering van dit gezamenlijke akkoord. Tevens zijn we samen sterker en kunnen partijen krachten bundelen, om zo efficiënt en effectief mogelijk te werken.

Bij het Sport- en Preventieakkoord is gebleken dat er veel partners in Zeist zijn, die de doelstellingen uit dit akkoord steunen. Zo is het akkoord in eerste instantie door ongeveer 40 partners getekend. Na het kennisfestival in februari 2023 kwamen daar nog 10 partners bij. Onze partners zijn zeer betrokken en dat wordt gewaardeerd. Uit de evaluatie door GGDrU blijkt dat er nog kansen zijn om de samenwerking te verbeteren. De komende jaren willen we daarom ook samen blijven werken aan sport en gezondheid en verbindingen en samenwerkingen versterken. Daartoe betrekken we de partners bij de verdere concretisering en uitvoering van dit kader.

4 Speerpunten

- Intro
- 4.1 Gezonde leefstijl
- 4.2 Gezonde leefomgeving
- 4.3 Gezond opgroeien
- 4.4 Gezond ouder worden
- 4.5 Verkleinen sociaaleconomische gezondheidsverschillen
- 4.6 Toekomstbestendige sportinfrastructuur
- 4.7 Sportstimulering en clubondersteuning

4. Speerpunten

In dit hoofdstuk worden de speerpunten beschreven die centraal staan in dit kader. Dit zijn de thema's waar we de komende jaren actief aan werken. De gezondheidsthema's van het GALA (terugdringen gezondheidsachterstanden, kansrijke start, mentale gezondheid, aanpak overgewicht en obesitas, valpreventie, gezonde leefomgeving en vroegsignalering alcoholproblematiek) vormen een belangrijke basis. Deze thema's komen daarom terug in de speerpunten. Per speerpunt beschrijven we waarom we hierop inzetten en hoe we dat gaan doen. De concrete uitwerking volgt in een uitvoeringsplan voor de periode van 4 jaar, welke samen met partners wordt opgesteld na vaststelling van het beleid.

De speerpunten zijn:

1. Gezonde leefstijl
2. Gezonde leefomgeving
3. Gezond opgroeien
4. Gezond ouder worden
5. Verkleinen sociaaleconomische gezondheidsverschillen
6. Toekomstbestendige sportinfrastructuur
7. Sportstimulering en clubondersteuning

4.1 Gezonde leefstijl

Een gezonde leefstijl hangt samen met een ervaren goede gezondheid. Gezonde leefstijl is één van de ambities uit ons Sport- en preventieakkoord Zeist en het plan van aanpak 'Samen Gezonder in Zeist', deze ambitie zetten we voort in dit beleidskader. We sluiten daarom ook aan bij de thema's die eerder in het Sport- en preventieakkoord genoemd zijn onder de ambitie gezonde leefstijl: van jongs af aan vaardig in bewegen, meer bewegen, gezond gewicht en alcohol- en middelengebruik. Bewegen is goed voor iedereen. Het bevordert concentratie en fitheid, zelfvertrouwen en vitaliteit. Op jonge leeftijd al bewegen, zorgt voor een betere motorische ontwikkeling en vergroot de kans op structurele sportdeelname.

Om bewegen op jonge leeftijd al te stimuleren, willen we dat kinderen op de kinderopvang en basisschool al gestimuleerd worden om te bewegen. Daarnaast zetten we in op laagdrempelig en toegankelijk beweegaanbod in de wijken. Voor het gezond op laten groeien van kinderen en jongeren, zetten we specifiek in op het gezonder maken van de leefomgevingen van kinderen en jongeren. We willen daarnaast dat inwoners met overgewicht op een passende manier ondersteuning krijgen. Dit geldt voor zowel kinderen en jongeren als voor volwassenen.

Omtrent alcoholgebruik zetten we actief in op de preventie en handhaving van alcoholgebruik onder de 18 jaar. De doelstellingen en activiteiten omtrent alcoholgebruik zijn uitgewerkt in het Preventie- en Handhavingplan Alcohol 2024 - 2028. Daarnaast zetten we verder in op de preventie

van middelengebruik. Ook hierin werken we samen met veiligheid voor een gezamenlijke aanpak. Preventie en handhaving gaan immers hand in hand. Mentaal welbevinden wordt onder de speerpunten gezond opgroeien en gezond ouder toegelicht.

Wat gaan we doen?

- In alle wijken zijn buurtsportcoaches actief, die laagdrempelig sport- en beweegaanbod organiseren. Hierbij is extra aandacht voor kinderen, jongeren en ouderen, om bewegen onder deze groepen zo veel mogelijk te stimuleren. Dat draagt bij aan gezond opgroeien en aan gezond ouder worden. Daarnaast zetten we sport en bewegen in voor de integratie van nieuwkomers.

De buurtsportcoaches bieden aanbod gericht op kinderopvang en scholen aan, om zo bewegen en een gezonde leefstijl onder deze groep te stimuleren. Scholen kunnen ook ondersteund worden door de buurtsportcoaches.

- We zetten de JOGG (Gezonde Jeugd, Gezonde Toekomst, voorheen Jongeren op Gezond Gewicht)-aanpak voort. De specifieke doelstellingen voor de periode 2023 – 2026 zijn beschreven in het plan van aanpak JOGG Zeist. In de JOGG aanpak hebben we specifiek aandacht voor het gezonder maken van de schoolomgeving (o.a. door de gezonde schoolaanpak door middel van inzet Gezonde School adviseurs),

de sportomgeving en de buurt. Er zijn in 2023 al mooie resultaten behaald. Zo is water drinken onder kinderen gestimuleerd door een waterquiz tijdens de koningsspelen en een “drink water”-campagne, zijn er leefstijllessen op VO-scholen georganiseerd, is de training gezonde kinderopvang aangeboden aan kinderopvangorganisaties en zijn we in contact met de Jumbo en Albert Heijn over samenwerking. De komende jaren zetten we verder in op gezonde voeding, meer bewegen en water drinken. Voor wat betreft gezonde voeding en gezonde leefstijl besteden we ook aandacht aan ondervoeding, bijvoorbeeld bij de leefstijllessen op VO-scholen.

- Om kinderen tegen tabaksrook te beschermen, worden openbare sport- en speelplekken in Zeist rookvrij. Dit is opgenomen in het beleidskader spelen.
- Via het Preventie- en Handavingsplan Alcohol Zeist 2024-2027 (PHP Alcohol) zetten we in op de preventie en handhaving van alcohol. Hierbij hebben we specifieke aandacht voor jongeren, we zetten in op het terugdringen van alcoholgebruik onder jongeren en bewustwording onder ouders omtrent de risico's en gevaren van het drinken van alcohol onder jongeren. De specifieke doelstellingen en acties zijn uitgewerkt in het nieuwe Preventie- en Handavingsplan Alcohol Zeist, dit plan is onder begeleiding van het Trimbos Instituut opgesteld.
- Bij het traject om te komen tot een nieuw PHP Alcohol, is in beperkte mate ook drugsgebruik onderzocht. In 2024 en 2025 verkennen we met

partners welke specifieke acties hierop nodig zijn. Daarnaast willen we in lijn met het PHP specifiek inzetten op de doelgroep jongeren en acties inzetten gericht op de ouders en de schoolomgeving. Bijvoorbeeld ouder avonden en interventies op VO scholen, zoals het programma Helder op School en de Gezonde School-aanpak, waarin ook aandacht is voor middelengebruik. Om de interventies op scholen zo effectief mogelijk te laten zijn, maken we gebruik van de 'Richtlijnen verslavingspreventie in het onderwijs' van het Trimbos Instituut en Verslavingskunde Nederland. We gaan kijken of de huidige inzet op VO scholen, zowel op het gebied van alcohol als drugs, voldoet aan deze richtlijnen en passen indien nodig het aanbod aan. Dat komt overeen met de inzet op alcohol vanuit het PHP en kunnen we gezamenlijk vormgeven. Hierbij betrekken we in ieder geval Jellinek als expert op het gebied van middelengebruik en verslaving en de GGDrU. Waar nodig vragen we Trimbos om advies. Daarnaast werken we samen met de jeugdagent in Zeist, gezien de gezamenlijke contacten op dit onderwerp met jongeren en scholen, en inzet vanuit preventie én veiligheid.

- Om de acties uit het PHP Alcohol en de preventie van alcohol en middelengebruik onder jongeren zo effectief mogelijk uit te voeren, starten we hiervoor met samenwerking op regionaal niveau in Zuidoost Utrecht. Veel kinderen gaan namelijk buiten de gemeentegrenzen naar school en op alle scholen zou duurzaam aandacht moeten zijn voor dit onderwerp. Het gaat hier met name om samenwerking bij acties gericht op de schoolomgeving en ouders. We volgen daarbij de **Richtlijnen verslavingspreventie in het onderwijs**. Er is gezamenlijk een aanvraag

voor financiële middelen vanuit het Integraal Zorg Akkoord (IZA) ingediend voor het jaar 2024, deze is goedgekeurd. Ook voor de jaren 2025 en 2026 zal een aanvraag worden ingediend. Op moment van opstellen van dit beleidskader is het nog niet bekend of deze aanvragen voor 2025 en 2026 zullen worden goedgekeurd. Er zijn alleen IZA-middelen beschikbaar t/m 2026. Voor 2024 verlenen we vanuit de ZOU-gemeenten een opdracht aan de Jellinek en GGDrU, gericht op de preventie van alcohol- en middelengebruik onder jongeren. Wanneer de middelen voor 2025 en 2026 ook worden goedgekeurd, loopt deze opdracht door. Wanneer dat niet het geval is, wordt er verkend of er nog andere mogelijkheden zijn en wordt dit indien nodig meegenomen richting de Raad. Daarnaast worden de SPUK-middelen, onderdeel alcohol, ingezet voor het PHP, onderdeel preventie.

- Samen met de teamfitcoach van JOGG en de verenigingsondersteuner (buurtsportcoach) blijven we sportverenigingen en accommodaties faciliteren bij het gezonder maken van de sportomgeving. We hebben daarbij specifiek aandacht voor een rookvrij sportterrein, een gezonde kantine en een alcoholvrije sport. De doelstellingen en acties omtrent alcohol en sportverenigingen zijn verder omschreven in het PHP Alcohol.
- De gemeentelijke organisatie gaat aan de slag met een gezonde kantine in het kader van practice what you preach: we tekenen het ambitie-document 'Gezonder voedingsaanbod in gemeentehuizen en provinciehuizen' van JOGG en hebben een gezond en duurzaam voedingsaanbod wat voldoet aan de Richtlijn Eetomgevingen van het Voedingscentrum.

- In Zeist is sinds 2022 de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) beschikbaar voor volwassenen met overgewicht. Dit is een ketenaanpak vanuit het medisch en sociaal domein, opgezet samen met de zorgverzekeraar en Unicum, gericht op het bereiken van gezond gewicht. Samen met de betrokken professionals (o.a. buurtsportcoach, fysiotherapeut, diëtist) werken we aan de verdere implementatie en de uitbreiding van het netwerk van de GLI-volwassenen. Daarnaast continueren we bewegen op recept, waarbij deze inwoners gestimuleerd worden om meer te bewegen en andere inwoners te ontmoeten, passend bij hun eigen wensen.
- We ontwikkelen een ketenaanpak voor kinderen met overgewicht. Het gaat specifiek om de aanpak **Kind naar Gezonder Gewicht**, waarin de GLI voor kinderen een onderdeel is. Dit doen we in samenwerking met de zorgverzekeraar, buurtsportcoach, fysiotherapeut, diëtist, jeugdgezondheidszorg en het CJG. Daarnaast werken we hiervoor samen met de gemeenten in de regio Zuidoost Utrecht, zodat we niet allemaal het wiel opnieuw hoeven uit te vinden. De andere gemeenten starten namelijk ook met deze ketenaanpak.
- Vanuit Zorg4Zeist zetten we verder in op gezonde leefstijl en het normaliseren hiervan. Nieuw is dat in 2024 gestart wordt met expertteams, bestaande uit zowel partners uit het medisch en het sociaal domein. Daarnaast werken we ook met ervaringsdeskundigen. Deze expertteams hebben als doel om zorg en ondersteuning nog beter vorm te geven, met het uiteindelijke doel de inwoner zo goed en integraal mogelijk te kunnen ondersteunen. Daarnaast wordt de samenwerking tussen partners versterkt.

4.2 Gezonde leefomgeving

Door de leefomgeving gezonder in te richten, kan veel gezondheidswinst behaald worden. Het RIVM hanteert in 'Bouwstenen voor Leefomgeving en Gezondheid' de volgende omschrijving: "Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is." Meer concreet is een gezonde leefomgeving een leefomgeving die:

- Uitnodigt tot bewegen, spelen en sporten, en schoon en veilig is;
- Fietsen, wandelen en openbaar vervoer gebruik stimuleert en zorgt voor goede bereikbaarheid;
- Ervoor zorgt dat mensen elkaar kunnen ontmoeten;
- Rekening houdt met de behoeften van de (toekomstige) bewoners en specifieke bevolkingsgroepen (kinderen, ouderen, chronisch zieken, gehandicapten, lagere inkomensgroepen);
- Een goede milieukwaliteit (geluid, lucht, bodem, externe veiligheid) heeft;
- Voldoende groen, natuur en water en aandacht voor klimaatadaptatie heeft;
- Gezonde en duurzame woningen heeft;
- Een aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimte heeft;
- **Een gevarieerd aanbod aan voorzieningen** (bijvoorbeeld woningen, scholen, winkels, cultuur, bedrijven, openbaar vervoersvoorzieningen, sport) heeft.

Het bereiken en in stand houden van een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit is één van de doelen van de Omgevingswet.

Gezondheid is al een opgave in de **Eerste Zeister Omgevingsvisie 2023-2026**. Daarmee laten we zien dat we een gezonde leefomgeving belangrijk vinden en rekening houden met gezondheid bij het inrichten van de fysieke leefomgeving. Dit betekent dat bij ruimtelijke projecten binnen de gemeente rekening moet worden gehouden met de invloed hiervan op de gezondheid van inwoners en de kansen om die gezondheid te bevorderen. We zien dat sport en gezondheid, maar ook andere onderdelen binnen het sociaal domein, steeds vaker om input worden gevraagd bij ruimtelijke projecten. Het is belangrijk dat de gezonde leefomgeving in de toekomst ook goed meegenomen wordt. Dit vraagt een bepaalde expertise en meer capaciteit, gezien de ontwikkelingen rondom onder andere de nieuwe omgevingswet.

*We zetten de komende jaren verder in op een beweegvriendelijke omgeving, zodat we in Zeist een openbare ruimte en voorzieningen hebben die uitnodigen tot bewegen, spelen en ontmoeten. We hebben daarbij extra aandacht voor buurten waar grotere gezondheidsachterstanden zijn. We werken toe naar een situatie waarbij er voldoende speel- en beweegplekken in de openbare ruimte zijn, zowel voor kinderen als voor volwassenen. We benutten hierbij het groene karakter van Zeist. In Vollenhove is hier al specifieke aandacht voor middels het project **Gezonde Buurten**.*

Klimaatveranderingen zorgen voor warmere zomers. Hierdoor ontstaat mogelijk hittestress, met name onder kwetsbare groepen (ouderen, zwangere vrouwen). Om hitte tegen te gaan, zijn schaduwrijke en groene plekken in Zeist belangrijk. De Zeister toekomstvisie op het gebied van hitte is omschreven in het plan **Klimaatbestendig Zeist** uit 2021. Hierin is

opgenomen dat er vanuit klimaatadaptatie wordt ingezet op schaduw van bomen op voet- en fietspaden. Ook wordt er gestreefd naar toegankelijke koelteplekken voor alle inwoners. Er zijn ook ambities omschreven met betrekking tot het meenemen van schaduwrijke plannen bij nieuwbouwplannen. We sluiten aan bij deze visie en inventariseren hoe we hier vanuit het sociaal domein bij aan kunnen sluiten.

Daarnaast heeft Zeist een **Brede Milieuvisie** vastgesteld, waarin gezonde leefomgeving één van de vier thema's is. Mede daaruit heeft Zeist zich aangesloten bij het Schone Lucht Akkoord (SLA): een landelijke samenwerking om tot verbetering van de luchtkwaliteit te komen. Middels het Mobiliteitsplan worden duurzame en schone vormen van mobiliteit actief gestimuleerd. Deze initiatieven dragen bij aan een gezonde leefomgeving.

Wat gaan we doen?

- Gezondheid wordt onderdeel van de tweede Zeister Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. Hierin wordt verder uitgewerkt hoe we werken aan gezonde leefomgevingen in de fysieke ruimte en hoe we gezondheid een onderdeel laten zijn bij bijvoorbeeld besluitvorming over ruimtelijke plannen.
- We onderzoeken hoe de verbinding tussen gezondheid/het sociaal domein en het ruimtelijk domein verder versterkt kan worden. We inventariseren daarbij de mogelijkheid om ook vanuit het ruimtelijk domein vanuit het **gedachtegoed van positieve gezondheid** te werken. Hiertoe organiseren we onder andere trainingen en lezingen op het gebied van positieve gezondheid.

- De GGDrU wordt bij grote ruimtelijke projecten om advies gevraagd op het gebied van gezondheid. Dat is nu nog niet standaard het geval.
- Om expertise over gezonde leefomgeving goed mee te kunnen nemen bij ruimtelijke projecten en de tweede Zeister Omgevingsvisie, en om het speerpunt gezonde leefomgeving uit dit kader aan te jagen, wat specialistische expertise over dit onderwerp vereist, worden de mogelijkheden voor een adviseur gezonde leefomgeving verkend.

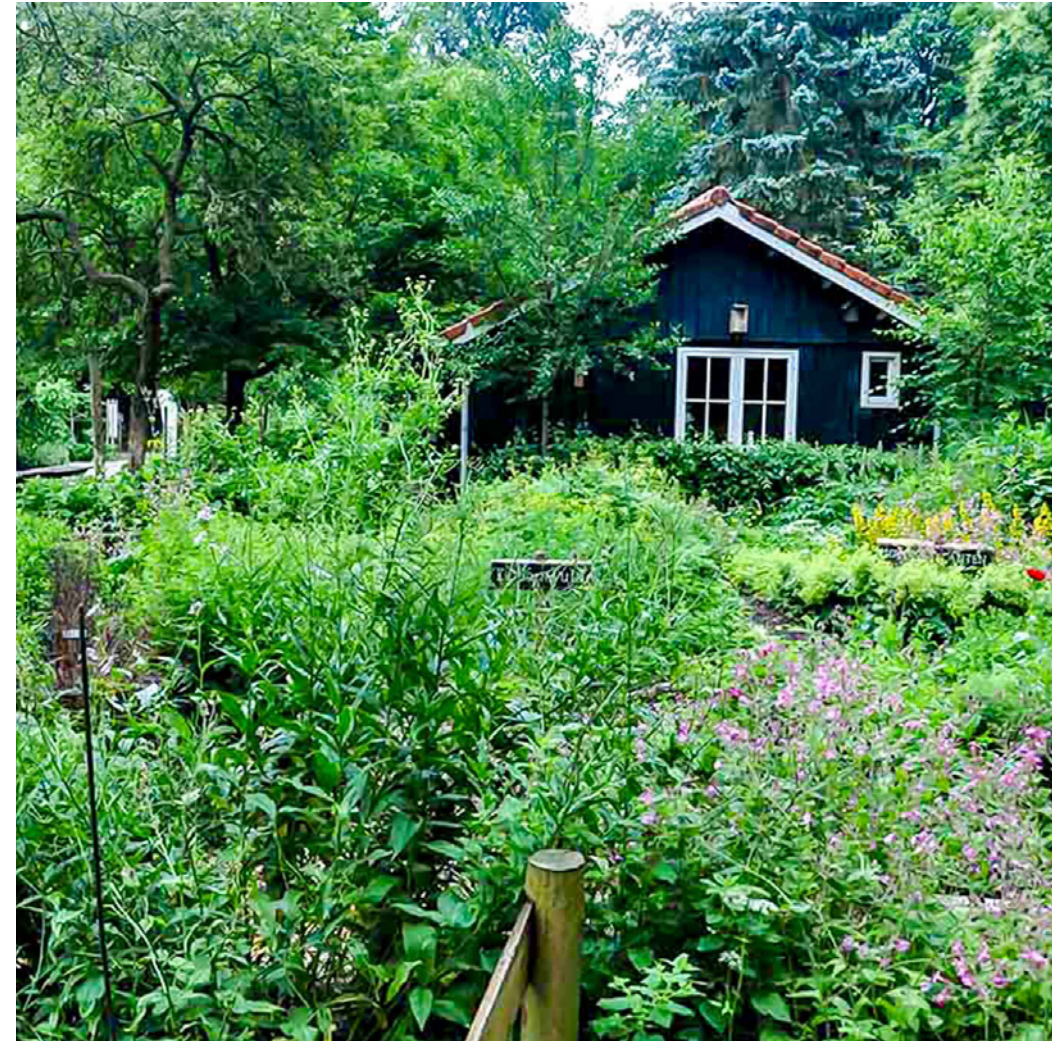
Er wordt bij ruimtelijke projecten specifiek rekening gehouden met geluidshinder, schaduwrijke plekken, groen, en ruimte voor spelen, bewegen en ontmoeten.

- Onze sportparken worden, waar mogelijk, open sportparken die uitnodigen tot breder gebruik en meer beweging. We verbinden de sportaccommodaties door middel van beweeglinten: hardloop, wandelen fietsroutes die mensen in beweging brengen en bewoners en bezoekers aanzetten om de auto minder vaak te gebruiken. Verkeersveiligheid, voldoende verlichting en voldoende watertappunten zijn hierbij noodzakelijke randvoorwaarden.
- Gezonde clubs op gezonde accommodaties: wij bieden de helpende hand aan clubs om een gezonde club te worden, zodat alle kinderen kunnen sporten in een omgeving die rookvrij is, waar verantwoord alcoholbeleid geldt (NIX<18) en waar in de kantine gezonde voedingskeuzes kunnen worden gemaakt.

Sportief Zeist en JOGG-TeamFit begeleiden clubs bij deze transitie.³ We zijn sinds 2021 deelnemer van het Schone Lucht Akkoord. Wij hebben dan ook de verantwoordelijkheid om alle sportaccommodaties rookvrij te maken en houden. Dit vraagt om samenwerking met onze huurders, de clubs, en een gefaseerd proces, inclusief handhaving.

- We onderzoeken de mogelijkheden om onze sportaccommodaties multifunctioneler te maken, zodat de gebruiksmogelijkheden, met name overdag doordeweeks, worden vergroot. Onderwijs, zorg, welzijn, kinderopvang en bedrijven worden uitgenodigd om onze sportfaciliteiten in te zetten voor een fittere bevolking.
- In 2023 is er een inventarisatie uitgevoerd naar speel- en beweegplekken in Zeist t.b.v. het nieuwe speelbeleid. Op basis hiervan wordt er gekeken naar aanpassingen nodig zijn en zo zorgen we uiteindelijk voor voldoende en passende speel- en beweegplekken, waarbij we met name aandacht hebben voor kinderen en jongeren. Als vervolg op het speelbeleid wordt er ook gericht gekeken naar sporten en bewegen in de openbare ruimte voor ouderen.
- We hebben in gemeente Zeist een groene omgeving. Deze willen we benutten bij het stimuleren van gezond eetgedrag. Via de Boswerf, door bijvoorbeeld moestuinieren of moestuinlessen, maken kinderen nader kennis met onze groene voedselomgeving en wordt gezonde voeding gestimuleerd. We continueren daarom de gemeentelijke bijdrage aan het programma Groen doet Goed. Daarnaast vindt er inzet van de groene makelaar plaats, welke groene initiatieven in Zeist ondersteund.

³ Sportief Zeist is de vlag waaronder de gemeente Zeist de werkzaamheden op het gebied van sport- en bewegestimulering en clubondersteuning laat uitvoeren. Deze werkzaamheden worden de afgelopen jaren met subsidie van de gemeente Zeist uitgevoerd door Sportimpuls BV.

- Er zijn in Zeist diverse burgerinitiatieven gericht op een gezonde leefomgeving. Deze projecten vinden vooral plaats vanuit **Samen Duurzaam Zeist** en deze dragen bij aan een gezonde leefomgeving. We ondersteunen deze initiatieven vanuit de gemeente.
- Vanuit de JOGG-aanpak is de ambitie dat kinderen en jongeren meer water drinken. De openbare ruimte kan hieraan bijdragen door het plaatsen van watertappunten. In 2023 zijn er watertappunten geplaatst in Vollenhove en het Couwenhovenseveld. Op plekken waar inwoners veel samenkomen in de openbare ruimte, bijvoorbeeld om te spelen of te bewegen, willen we meer watertappunten creëren. We houden hiermee rekening in nieuwe ruimtelijke plannen en onderzoeken op welke plekken in Zeist dit nodig is. We onderzoeken daarnaast of financiering voor watertappunten in de openbare ruimte mogelijk is vanuit het RIOZ (reserve Integrale Ontwikkeling Zeist).
- In aanvulling op het nationale hitteplan van het RIVM stellen we in 2024 een lokaal hitteplan op, het streven is om deze voor de zomer van 2024 gereed te hebben. Dit plan bevat afspraken over verantwoordelijkheden en maatregelen bij periodes van hitte en is in feite een communicatieplan. Vanuit klimaatadaptatie en gezondheid wordt hierin nauw samengewerkt en de GGDrU is betrokken.
- Het is belangrijk dat overal in de gemeente Zeist op korte afstand 24/7 bereikbare AED's beschikbaar zijn. Om die AED's effectief te kunnen inzetten is een breed netwerk van burgerhulpverleners in Zeist nodig. Het is daarom belangrijk om komende jaren, naast het werken aan uitbreiding van het aantal AED's, ook aandacht te besteden aan behoud en vergroten van het netwerk van burgerhulpverleners. Hiertoe werken we samen met Stichting Hartslag Zeist.
- We volgen de landelijke onderzoeken op het gebied van straling en elektromagnetische netwerken i.r.t. gezondheid en vragen de GGDrU bij nieuwe ontwikkelingen om advies omtrent dit onderwerp. Vooralsnog ondernemen we hierop lokaal geen extra actie. We zien dit vooral als een taak van de Rijksoverheid waar we volgend in zijn.
- Energiearmoede ontstaat door diverse redenen, waaronder het hebben van te weinig geld om de energierekening te betalen of het wonen in een slecht geïsoleerd huis met een lage energiekwaliteit. De doelgroep bestaat voor een gedeelte uit huishoudens in een kwetsbare situatie, waarbij de stijgende prijzen een verzwarend aspect zijn van de al reeds bestaande armoede (en aanverwante problemen, zoals gezondheidsproblemen). Om deze doelgroep te ondersteunen, is reeds een aanpak energiearmoede opgezet. Deze wordt doorontwikkeld.

4.3 Gezond opgroeien

De gezondheid van een kind begint niet pas bij de geboorte, maar begint al voor de conceptie. Vanaf die conceptie is de ontwikkeling van een kind bepalend voor zijn/haar gezondheid en welzijn als volwassene. En zelfs voor de gezondheid van volgende generaties. Gezondheidsverschillen kunnen al op vroege leeftijd ontstaan. **Een baby die tijdens die eerste 1000 dagen blootstaat aan een hoge mate van stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, begint al met een achterstand aan de rest van zijn/haar leven.** We willen dat ieder kind gezond op kan groeien. Daarom vinden we het belangrijk om te investeren in de eerste duizend dagen van een kind. Met als resultaat dat er meer kanselijkheid is voor kinderen en jongeren in Zeist om gezond en veilig op te groeien.

We zien dat de coronacrisis veel impact heeft gehad op het mentaal welbevinden van jongeren in Zeist. Mentaal welbevinden is één van de doelstellingen uit het Sport- en Preventieakkoord en het plan van aanpak NPO. In Zeist is er (online) jongerenwerk beschikbaar, jongeren kunnen hier laagdrempelig terecht voor activiteiten en bij beginnende hulpvragen. Vanuit het sport- en preventieakkoord en het plan van aanpak NPO Zeist is er meer aandacht voor het thema mentaal welbevinden, veelal vanuit tijdelijke middelen. We signaleren dat er een duurzame aanpak nodig is, waarbij ook het onderwijs en jongeren zelf betrokken zijn. Met als doel het verbeteren van het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren.

Wat gaan we doen?

- Door middel van de Coalitie Kansrijke Start, die sinds 2019 in Zeist actief is, zetten we in op de eerste duizend dagen van kinderen in Zeist. Hierin werken professionals uit het sociaal en medisch domein samen, zoals verloskundigen, jeugdverpleegkundigen en sociaal werkers. Dit is één van de ketenaanpakken uit het GALA. Er zijn ambities vastgesteld in een door alle partners ondertekend manifest.

- We zorgen voor een goed en dekkend ondersteuningsaanbod voor gezinnen met een ondersteuningsbehoefte. Zo zetten we onder andere de interventies Nu Niet Zwanger, Stevig Ouderschap en Voorzorg in.

- We zetten in op het voorkomen van roken en het drinken van alcohol tijdens de zwangerschap. Dit doen we in samenwerking met de coalitie kansrijke start. Inhoudelijke thema's zoals roken en alcohol en bewegen op jonge leeftijd worden geagendeerd in de coalitie en komen aan bod in het ondersteuningsaanbod voor (toekomstige) ouders.
- We werken vanuit gezondheid samen met het jongerenwerk. Positieve vrijetijdsbesteding voor jongeren draagt namelijk bij aan het mentaal welbevinden van jongeren. Jongerenwerkers zetten hierop in en zijn beschikbaar bij laagdrempelige hulpvragen.
- Vanuit de Agenda Jeugd en Onderwijs Zeist en de NPO-aanpak Zeist zetten we specifiek in op het mentaal welbevinden van jongeren. Zo worden er in 2024 theatervoorstellingen op scholen georganiseerd over het thema mentaal welbevinden en gaan we in gesprek met scholen en jongeren

over het onderwerp. We zetten daarnaast in op deskundigheidsbevordering van o.a. docenten en organiseren ouderavonden over het onderwerp mentaal welbevinden. Tijdens deze ouderavonden komt o.a. de invloed van social media en de prestatiedruk naar voren, en worden er tips en adviezen gegeven over het in gesprek gaan met kinderen. Daarnaast gaan we met partners en jongeren aan de slag om te komen tot een meer duurzame aanpak voor de komende jaren. In het nieuwe jeugdbeleid wordt dit verder uitgewerkt.

In Zeist-Noord en Zeist-West wordt gestart met de aanpak Rijke School-dag vanuit het rijksprogramma School en omgeving. Hierbij is specifieke aandacht voor meer bewegen, een gezonde leefstijl bevorderen en de inzet van kunst en cultuur als middel onder kinderen uit deze wijken. Dit sluit goed aan bij het terugdringen van gezondheidsverschillen.

4.4 Gezond ouder worden

Een op de vijf Nederlanders is nu boven de 65 jaar. Dat gaat in 2040 naar één op de vier Nederlanders. Bovendien leven we langer en hebben we soms te maken met een combinatie van chronische ziekten. Het is belangrijk dat ook ouderen met een combinatie van chronische aandoeningen een goede kwaliteit van leven kunnen behouden. Vanwege het groeiende aantal ouderen, nemen ook de zorgvragen toe. De mogelijkheden om aan deze toenemende zorgvraag te voldoen, nemen juist af (door bijvoorbeeld kostenstijging).

Daarnaast komen valongevallen bij ouderen steeds vaker voor, met grote gevolgen voor de zelfredzaamheid en het langer thuis wonen van ouderen. We willen dat ouderen zich zo lang mogelijk vitaal blijven voelen. Onderdeel daarvan is lichamelijke vitaliteit, waaronder bewegen en voeding, maar ook het hebben van een sociaal netwerk en het voorkomen van eenzaamheid, zodat ouderen zich ook mentaal goed voelen.

Wat gaan we doen?

We zetten, samen met de zorgverzekeraar en andere partners zoals de fysiotherapeut en diëtist, een ketenaanpak valpreventie op. Dit is onderdeel van het GALA. De ketenaanpak voor valpreventie is gericht op thuiswonende ouderen van 65 jaar of ouder, met een (verhoogd) valrisico. Hierbij is aandacht voor het opsporen van ouderen met een verhoogd valrisico, het uitvoeren van een valanalyse,

het aanbieden van een preventieve valinterventie en begeleiding en doorverwijzing naar beweegaanbod. De buurtsportcoaches hebben daarin ook een belangrijke rol. We verkennen ook wat er nodig is voor ouderen met een matig of laag valrisico. Ook werken we hierin samen met de gemeenten in Zuidoost Utrecht.

- Onderdeel van deze ketenaanpak wordt het organiseren van gezondheidsfestivals in de wijken in Zeist vanaf 2024. Hier kunnen fitheids- en gezondheidstesten uitgevoerd worden en kunnen ouderen kennismaken met het valpreventie-aanbod. Deze festivals worden in samenwerking met partners, zoals de fysiotherapeut georganiseerd. Inwoners kunnen op deze festivals ook kennismaken met beweeg- en sociaal aanbod en er is aandacht voor gezonde voeding. We evalueren de festivals en bij succes organiseren we deze jaarlijks.
- In de afspraken met WMO-aanbieders vragen we aandacht voor het thema ondervoeding onder ouderen.
- We continueren de coalitie één tegen eenzaamheid. Er is eerder al een positief besluit genomen over het structureel inzetten van de huisbezoeken aan ouderen van 75+ in onze gemeente. We zoeken de verbinding met het beleidskader Sociale Basis, waarin het onderwerp eenzaamheid onder ouderen verder uitgewerkt wordt. Daarnaast onderzoeken we hoe het thema bewegen meegenomen kan worden bij de huisbezoeken.
- We continueren Welzijn op Recept en werken aan een doorontwikkeling om ook voor Welzijn op Recept te komen tot een ketenaanpak (dit is ook één van de ketenaanpakken uit het GALA). Niet voor elke klacht is een medische oplossing nodig. Middels Welzijn op Recept (Meedoen in Zeist) wordt er gekeken naar andere manieren om inwoners gezondheid en geluk te laten ervaren. We leggen daarbij de verbinding met Bewegen op Recept.

- We zetten kunst en cultuur en sport en bewegen in als middel om mentale gezondheid te bevorderen en eenzaamheid te voorkomen. Voorbeeld hiervan zijn de 'Ommetjes in de wijken' en in 2024 starten we met een pilot Kunst, Natuur Welzijn. Dit wordt onderdeel van Welzijn op Recept. Bij succes wordt deze pilot gecontinueerd.
- Er zijn in Zeist al mooie voorbeelden voor aangepast sporten voor ouderen, we hebben blijvend aandacht voor dit thema en stimuleren dit als gemeente.

4.5 Verkleinen sociaaleconomische gezondheidsverschillen

Ook in Zeist hebben we te maken met gezondheidsachterstanden. De aanpak van gezondheidsachterstanden vergt meer dan alleen de inzet op gezondheid. Er is vaak sprake van achterliggende problematiek zoals bestaansonzekerheid, armoede en kansenongelijkheid, een ongezonde leefomgeving en zwakke gezondheidsvaardigheden. Voor mensen met schulden, mensen zonder baan of mensen met zorgen over hun woning is het lastiger gezond te eten of te sporten bij een sportclub.

Mensen die laaggeletterd zijn en mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden hebben moeite om informatie over ziekte en gezondheid te vinden, te begrijpen en toe te passen. **Denk aan mensen met een lage opleiding, ouderen en migranten.** Ook kan niet iedere inwoner in Zeist meedoen aan regulier sport- en beweegaanbod. Dat kan zijn vanwege een (fysieke) beperking, maar ook vanwege armoede.

We willen dat de gezondheidskansen van inwoners met een lage sociaaleconomische positie toenemen, door middel van de inzet op bestaanszekerheid en het werken aan gezondheidsvaardigheden voor inwoners in een kwetsbare situatie. Daarnaast willen we wijk- en buurtgericht inzetten, specifiek op de buurten waarvan we weten dat er gezondheidsachterstanden zijn. In Noord doen we dat al middels de bestaande aanpak Vollenhove Vooruit, waarin gezondheid een onderdeel is. We willen daarnaast verkennen wat er nodig is in Zeist West.

Wat gaan we doen?

Beperkte sport en beweegdeelname wordt mede veroorzaakt doordat inwoners te weinig geld hebben om deel te nemen. Dit is één van de oorzaken van gezondheidsverschillen. Financiën mogen geen drempel zijn om te kunnen sporten en bewegen. Sportaanbieders bepalen uiteindelijk “de prijs” van sport, maar als gemeente kunnen wij daar op indirecte wijze invloed op uitoefenen. Ten eerste door sportaccommodaties waar wij eigenaar van zijn aan te bieden tegen huurtarieven die ver beneden de kostprijs liggen, gemiddeld zo’n 30-40% van de kostprijs. Ten tweede door het beschikbaar stellen van jeugdsportsubsidie waardoor sportclubs hun jeugdcontributie relatief laag kunnen houden. En ten derde door bij te dragen aan het Jeugdfonds Sport en Cultuur, waarmee de jeugd uit gezinnen met een minimuminkomen in de gelegenheid wordt gesteld om lid te worden van een sportclub of muziek- of dansvereniging. Dit beleid zetten wij voort en willen wij verder intensiveren. Uit het onderzoek van K2 blijkt tevens dat er behoefte is aan soortgelijk aanbod voor volwassenen.

- Wij onderzoeken wat de beste manier is om volwassenen met een minimuminkomen financiële ondersteuning te bieden om deel te nemen aan sport-, beweeg- en culturele activiteiten.
- We faciliteren daarnaast sport en bewegen voor inwoners met een fysieke beperking of psychische aandoening, met een migratieachtergrond of die

LHBTIQ+ zijn. We continueren de inzet van een buurtsportcoach die zich specifiek inzet voor inclusief sporten.

- We continueren de Collectieve Aanvullende Ziektekostenvergoeding (CAZ). Op deze manier voorkomen we dat inwoners met een laag inkomen zorg mijden omdat ze onvoldoende geld hebben.
- Roken is één van de belangrijkste te voorkomen oorzaken van gezondheidsverschillen. Vanuit de basisverzekering voor minima (DSW) worden er 'stoppen met roken'-programma's vergoed, evenals nicotinevervangende middelen of medicatie. We verkennen of het huidige aantal consulten binnen deze programma's voldoende is voor de doelgroep, en of we de vergoeding voor het 'stoppen met roken'-aanbod binnen de CAZ moeten vergroten. Bij nieuwe afspraken over deze voorziening nemen we de speerpunten uit het gezondheidsbeleid mee.
- We vergroten bewustwording bij zorgprofessionals en maatschappelijke partners over de relatie tussen financiële problemen, stress en schaamte om armoede/schulden.

We voeren een verkenning en analyse uit naar een eventuele buurtgerichte aanpak in Zeist-West, waarin we de geleerde lessen uit Vollenhove Vooruit meenemen. In 2025 wordt er een besluit genomen over het al dan niet opstarten van een buurtgerichte aanpak in Zeist-West. Vooruitlopend op deze analyse starten we al met een gezondheidscafé in Zeist West. Het gezondheidscafé in Vollenhove wordt in 2024 geëvalueerd.

- We continueren interventies waarin aandacht is voor het bevorderen van gezondheidsvaardigheden onder inwoners met mogelijk beperktere gezondheidsvaardigheden, zoals Aysma. Dit project richt zich specifiek op ouderen met een Niet-Westerse migrantenachtergrond in Zeist West.
- Er is thematisch taalaanbod aanwezig voor laaggeletterde inwoners van Zeist op het gebied van gezondheid. Op deze manier bevorderen we de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners.
- We zetten in op meer bewustwording rondom laaggeletterdheid bij zorgprofessionals en maatschappelijke partners binnen het gezondheidsdomein.
- Om het bereik van inwoners te vergroten, gaan we intensief samenwerken met sleutelfiguren in de wijk. We gaan daarvoor onder andere samenwerken met de netwerkverbinders informele zorg en vrijwilligers die betrokken zijn bij de gezondheidscafé's.
- Onder het speerpunt gezonde leefomgeving is omschreven dat we de groene omgeving in Zeist benutten voor een gezonde voedselomgeving en dat we moestuinlessen en moestuinieren op scholen aanbieden. Hierbij is expliciet aandacht voor scholen uit Vollenhove en Zeist West, met als doel het bevorderen van gezondheidsvaardigheden en aandacht voor gezonde voeding van kinderen en ouders uit deze wijken.
- Vanuit de aanpak Kansrijke Start is expliciet aandacht voor het verkleinen van gezondheidsverschillen, zoals onder gezond opgroeien genoemd.

4.6 Toekomstbestendige sportinfrastructuur

De gemeente Zeist is een sportgemeente. De gemeente herbergt vele sportclubs in vele takken van sport. Wij realiseren ons dat het zware tijden zijn voor verenigingen: gestegen energiekosten, druk op vrijwilligers, gevolgen van de inflatie en een voortdurende concurrentie om (potentiële) leden te binden.

Wij waarderen de sport om wat het is: een maatschappelijk relevante sector met activiteiten die niet alleen maatschappelijke waardevol zijn, maar ook als doel op zichzelf onze steun verdienen. Die steun geven wij onder meer door het plannen, investeren, exploiteren en beheren van sportaccommodaties om sportbeoefening mogelijk te maken. Ruimte en ruimtelijke inrichting zijn noodzakelijke voorwaarden om sportbeoefening en sportief bewegen mogelijk te maken en waar nodig te reguleren.

Aangezien ruimte ook in Zeist schaars is, zal de invulling en het gebruik ervan altijd aan afspraken gebonden zijn.

In ons ruimtelijke sport- en beweegbeleid gaan wij uit van onze ambitie om alle inwoners van Zeist tenminste de mogelijkheid te bieden om te sporten en bewegen, en daarvoor dus ook de ruimtelijke voorwaarden te creëren. Hierbij onderscheiden wij de volgende aspecten:

- Voldoende spreiding van voorzieningen over de gemeente zodat mensen in principe dicht bij huis kunnen sporten en bewegen;
- Een goede ontsluiting, bereikbaarheid en toegankelijkheid van sport- en speelruimte en recreatiegebied;
- Voldoende diversiteit in het sport- en beweegmogelijkheden.

Hiermee beogen wij een kwalitatief sterke fysieke en sociale infrastructuur voor sport beschikbaar te hebben voor zoveel mogelijk Zeistenaren: verspreid over de gehele gemeente, bereikbaar en toegankelijk voor iedereen. In die takken van sport die er in Zeist toe doen. Dit betekent dat wij onze basisinfrastructuur in stand houden en eraan bijdragen dat zoveel mogelijk inwoners hier gebruik van kunnen maken met hun club, maatschappelijke organisatie, individueel of in groepsverband. Dit gaat om:

- Het zwembad
- Sportvelden en sportparken (o.a. voetbal, hockey, korfbal, honkbal, tennis)
- Sporthallen
- Gymnastieklokalen

De tarieven voor de huur van deze accommodaties liggen onder de kostprijs. Hiermee willen wij onze bijdrage leveren aan een betaalbare sport.

We willen hiermee de basis in stand houden en waar nodig en mogelijk versterken om in principe voor alle inwoners in Zeist sportbeoefening mogelijk te maken. Uiteindelijk draagt inclusieve, veilige en toegankelijke sportbeoefening ook bij aan een vitaal, gezond en sportief Zeist. Juist voor inwoners in een kwetsbare positie is bereikbaarheid, vindbaarheid en inclusiviteit van beweeg- en sportaanbod van cruciaal belang. Betaalbare sportaccommodaties en sterke, maatschappelijk betrokken sportaanbieders dragen daaraan bij. Met een sterke basis vullen wij ook de randvoorwaarden in voor een gelaagd sportbeleid: van recreatie- en breedtesport, naar competitiesport en eventueel opstap naar topsport. Onze clubs en voorzieningen spelen hierin een essentiële rol, in samenspel met gemeente,

bonden en ondersteuningsorganisaties. Sportief Zeist is hierin de toegang en schakel die clubs helpt hun positie te versterken. Hiervoor willen wij meer tijd investeren in kwalitatief goede clubondersteuning. Daarnaast zetten wij, samen met Sportief Zeist, in op samenwerking met het platform van sportaanbieders Zeist in oprichting (zie verder onder 7).

Vooraf voor gebruik, (her)inrichting en bestemming van sportaccommodaties is het belangrijk om een heldere richtlijn te hanteren die duidelijkheid verschaft aan alle betrokken partijen: gemeente, exploitanten/ beheerders en huurders/ gebruikers van voorzieningen. Voor iedere investeringswens zal immers een afweging gemaakt moeten worden over het nut, de noodzaak en de wenselijkheid ervan. Tegelijkertijd is het van belang om een integrale afweging te maken. Welke inrichtingswensen zijn er en waarop valt dan uiteindelijk de keuze?

Wat gaan we doen?

Multifunctionele accommodaties: wij streven naar meer functiemenging op en rond sportaccommodaties zodat die functies elkaar kunnen versterken, en wij uiteindelijk meer mensen bereiken. Door op sportaccommodaties ook ruimte te bieden aan (meer) schoolgebruik, bedrijfssport, eerstelijnszorg (fysiotherapie), kinderopvang en welzijn, willen wij onze voorzieningen beter benutten zodat zij nog meer maatschappelijk rendement opleveren. Dit veronderstelt evenwel goede afspraken over gebruik, oog voor afstemming en samenwerking. Een centrale rol is hier weggelegd voor sportparkmanagement als het om sportvelden en opstallen op parken gaat.

■ **Open sportparken:** onderzocht zal worden onder welke voorwaarden wij gaan werken met het concept van zogeheten ‘open sportparken’. Het stimuleren van openbaar gebruik, zoals bekend van de beweegpleinen, is belangrijk, maar hierbij moeten eventuele zorgen van verenigingen met betrekking tot overlast en vandalisme serieus worden genomen. Bij een ‘open sportpark’ wordt het park optimaal benut, door letterlijk hekken te verwijderen en bewoners de mogelijk te bieden gebruik te maken van wandel- en hardlooppaden en eventueel ook van de velden. Dit vraagt uiteraard om gebruikers-, en beheerafspraken en toezicht. Wat mag wel en niet op de velden? Hoe gaan we om met de eigendommen van de club? Welke gebruikerstijden zijn wel en niet geschikt?

■ **Afwegingskader investeringen in ruimte en inrichting voor sportvoorzieningen:** wij gaan een afwegingskader ontwikkelen voor de ruimtelijke opgave en investeringen in de lokale sportinfrastructuur. Dit kan gaan om (vervangings-)investeringen in accommodaties, herindeling of uitbreiding van sportparken of verzoeken van particulier initiatief voor ruimte of faciliteiten voor sport. Wij zullen als gemeente een consistent en transparant afwegingskader moeten hebben om eenduidig beslissingen te kunnen nemen. Dit kader gaat onder meer in op wettelijke randvoorwaarden, de inzet van ambtelijke capaciteit, geprognosticeerd gebruik, kwaliteitsaspecten, sociale waarde, bereik, marktfaalen, innovatie en financiële voorwaarden. In de bijlage is een format voor een dergelijk kader opgenomen.

■ **Kwaliteit accommodaties:** In ons sportbeleid vragen wij aandacht voor het waarborgen van de kwaliteit van accommodaties. Dit vraagt om normering en handhaving van de kwaliteit van sportaccommodaties. Deels betreft dit landelijke normering zoals die is vastgelegd in het kwaliteitsbeleid sportaccommodaties van de landelijke organisaties NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten. Als gemeente kunnen wij aanvullende kwaliteitsafspraken maken met gebruikers en exploitanten.

■ **Duurzaamheid:** wij helpen sportverenigingen om duurzamer te worden. Duurzaam vatten wij hierbij breed op: met aandacht voor energiebesparing en opwek, klimaatadaptatie, groen, natuur, circulariteit en duurzame mobiliteit. Dit doen we aansluitend op de doelstellingen zoals we die als gemeente in de Brede Milieuvisie hebben benoemd. Met Sportief Opgewekt vindt een inventarisatie plaats van verduurzamingsmogelijkheden bij sportclubs met een eigen accommodatie. De adviezen kunnen worden geïmplementeerd in het kader van de BOSA 2024 (subsidie VWS). Daarnaast neemt de gemeente ook haar eigen verantwoordelijkheid bij verduurzaming van gemeentelijke eigendommen, bouwprojecten en faciliteiten, zoals LED-verlichting op sportparken. Eventuele overlast van sportparkverlichting voor inwoners uit de directe omgeving zal de gemeente beperken door toepassing van kleppen.

■ **De gemeente als eigenaar en verhuurder van sportaccommodaties:** tot op heden hebben wij geen principieel standpunt bepaald over de eigenaarsrol in het gemeentelijk sportaccommodatiebeleid. Zo zijn wij

eigenaar van de sporthallen, de gymlokalen van het openbaar onderwijs en de sportvelden, maar bijvoorbeeld niet van clubgebouwen op de sportparken. Zwembad Dijnseburg is eigendom van een BV, waarvan wij als gemeente Zeist voor de helft eigenaar zijn. Wij zijn voornemens om een meer expliciete rol te bepalen in ons accommodatiebeleid, waarbij eigenaarschap extra aandacht krijgt. Wat zijn de voordelen en nadelen van eigenaarschap? Welke ervaringen zijn opgedaan als vennoot bij de exploitatie van het zwembad? Daarnaast zijn wij voornemens om een meer consistent verhuurbeleid van onze sportaccommodaties te voeren door de mogelijkheden te onderzoeken om de huurtarieven te harmoniseren. Wij willen daarmee de onevenwichtigheden wegnemen, en gelijkberechtiging van huurders nastreven. Dit willen wij op kostenneutrale basis doen.

- Zwembad Dijnseburg: er zijn verschillende redenen om het beleid ten aanzien van het zwembad te verbeteren. Zo wordt het zwembad nog niet betrokken bij het integrale plan van aanpak voor GALA en het sportakkoord (de brede SPUK regeling). Terwijl zwemmen juist een manier is om op laagdrempelige wijze te bewegen, en daarmee invulling te geven aan positieve gezondheid voor verschillende doelgroepen – denk aan het bestrijden van eenzaamheid, het vergroten van beweegvaardigheid en van mentale gezondheid. Daarnaast neemt de zwemvaardigheid van de jeugd af. De afgelopen jaren halen minder kinderen voor hun twaalfde jaar een zwemdiploma. Wij stellen daarom voor om het maatschappelijk ondernemerschap van het zwembad te vergroten, meer zwemclubs te betrekken bij het sportakkoord, met scholen in gesprek te gaan over “de natte gymles” en meer algemeen zwemveiligheid hoger op

de agenda te zetten. Met een betere benutting overdag doordeweeks van het zwembad (marketing/doelgroep-zwemmen) is het zwembad nog meer in positie om een prominente rol te spelen in de toekomstvisie Dijnseburg.

4.7 Sportstimulering en clubondersteuning

Het stimuleren van sportbeoefening geven wij een impuls door middel van clubondersteuning en het samen met het maatschappelijk middenveld aanbieden van sportactiviteiten. Naast sportverenigingen willen wij particuliere sportaanbieders nauwer betrekken bij sportstimulering.

In Zeist is ruimte voor alle clubs die sport- en beweegactiviteiten aanbieden. Hier horen voor ons ook de ondernemende sportaanbieders bij. Ondernemende sportaanbieders, zoals fitnesscentra, vechtsportscholen en dansscholen blijken in staat om mensen uit alle rangen en standen van de samenleving te bereiken en aan zich te binden.

Sportclubs bieden niet alleen sportactiviteiten aan in de vorm van wedstrijden en trainingen, maar brengen tegelijkertijd ook mensen bij elkaar en vervullen daarmee een belangrijke maatschappelijke rol. Wij waarderen die rol en willen daar dan ook graag een stimulans aan geven door open clubs letterlijk in de etalage te zetten en de ondersteuning te geven die nodig is om die rol met verve te blijven vervullen. Hiermee willen wij bereiken dat alle inwoners van Zeist in ieder geval de mogelijkheid hebben om de sport te beoefenen waar zij voor kiezen, bij een open club in een gezonde sportomgeving. Zonder dat zij daarbij drempels ervaren!

Wat gaan we doen?

- **Sportief Zeist:** Sportief Zeist is de vlag waaronder de gemeente Zeist sport- en bewegstimuleringsactiviteiten faciliteert, zoals benoemd in het sport- en preventieakkoord. Daarnaast vindt onder de vlag Sportief Zeist de ondersteuning plaats aan sportaanbieders. De organisatie die Sportief Zeist in uitvoering brengt ontvangt hiervoor o.a. de subsidiegelden uit de Brede Regeling Combinatiefunctionarissen (onderdeel van de brede SPUK) van de gemeente Zeist en stelt daarmee buurtsportcoaches, een JOGG-regisseur, de buurtsportcoach Inclusief sport en bewegen (richt zich ook op bijvoorbeeld LHBTIQ+) en een verenigingsondersteuner aan. Daarmee geeft zij invulling aan de maatschappelijke opdracht voor Sportief Zeist.

Voor de komende jaren ligt het accent op het vergroten van de maatschappelijke impact van sportclubs door middel van clubondersteuning, een wijkgerichte en doelgroepgerichte aanpak van bewegstimulering en het verbinden van maatschappelijke partners uit de (eerste lijns-)zorg, welzijn en onderwijs aan laagdrempelig sportaanbod. Buurtsportcoaches maken gebruik van wijkanalyses om te bepalen welke interventies zij in de wijk gaan inzetten om specifieke doelgroepen te bereiken met sport- en beweegactiviteiten.

- **Veiligheid, integriteit en sportplezier:** iedereen moet kunnen sporten en bewegen in een omgeving waar je je veilig voelt en je jezelf kunt zijn. Alleen in een sociaal veilig sportklimaat kun je echt met plezier sporten. De gemeente Zeist wil sportclubs ondersteunen bij de campagne van NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten om de basisnorm sociale veiligheid (de vier V's) bij alle sportaanbieders in te voeren. Dit houdt in dat alle sportclubs:
 1. gratis Verklaringen Omtrent Gedrag (VOG) kunnen aanvragen voor sporttechnisch kader en jeugdbegeleiders,
 2. een vertrouwenscontactpersoon hebben waar sporters/ leden terecht kunnen voor vragen of meldingen over grensoverschrijdend gedrag,
 3. over een gedragscode sociale veiligheid en integriteit beschikken, die jaarlijks onder de aandacht wordt gebracht van leden en kader en
 4. beschikbare e-learnings aanbieden aan hun trainers, coaches en jeugdbegeleiders over deze thematiek. Deze vier maatregelen vormen de basis voor elke sportaanbieder om veilig en met plezier te kunnen laten sporten.De verenigingsondersteuner van Sportief Zeist helpt dit proces te organiseren.
- **Toegang en coördinatie clubondersteuning:** wij willen de ondersteuning aan clubs meer en beter faciliteren. Deze rol leggen wij in handen van Sportief Zeist, bij de verenigingsondersteuner. Wij zien Sportief Zeist dan ook bij uitstek als het coördinatiepunt van waaruit clubondersteuning wordt georganiseerd. Hier kunnen sportaanbieders terecht met hun vragen en knelpunten op organisatiegebied. Sportief Zeist doet de intake van de vragen, onderzoekt welke interventie of ondersteuning nodig is en welke partij dit het beste kan leveren.

Dit doet Sportief Zeist in samenspraak met de bonden en mogelijk andere clubondersteuners (Platform Ondernemende Sportaanbieders of Rabo-clubsupport) en indien nodig met de gemeente Zeist, bijvoorbeeld als het aansluit op het accommodatiebeleid. Sportief Zeist wordt hiermee in feite het "loket" voor clubondersteuning. In het uitvoeringsplan maken wij binnen dit algemene kader nadere afspraken over de aard, omvang en kwaliteit van de ondersteuningsmaatregelen: welke clubs komen in aanmerking? Voor welke vragen? En met welke gewenste resultaten?

- **Sportplatform:** om het lokale sportaanbod verder te versterken faciliteren wij de ontwikkeling van een lokaal Sportplatform Zeist waarin in principe alle sportaanbieders in Zeist zich kunnen verenigen. Sportief Zeist verzorgt de ondersteuning van dit platform door middel van een 'secretarisrol'. Het platform bundelt de krachten van de sportaanbieders, bevordert onderlinge samenwerking en coördineert de samenwerking met de gemeente. Het platform kan de gemeente bovendien gevraagd of ongevraagd adviseren. Bovendien is het platform aanspreekpunt voor de gemeente Zeist of andere partijen namens de sportaanbieders. Daarmee beogen wij de positie van de sport in Zeist te versterken. De clubondersteuner van Sportief Zeist organiseert in samenspraak met het Sportplatform met enige regelmaat een sportcafé om relevante onderwerpen met elkaar te bespreken. Het platform heeft een eerste kring betrokkenen (een soort lichte vorm van bestuur) uit besturen van verenigingen/ aanbieders (veldsport, zaalsport, zwemsport, commerciële sport), eventueel onderwijs, welzijn en zorg.

■ **Scouting:** de maatschappelijke waarde van scouting is goed vergelijkbaar met die van de georganiseerde sport. Bovendien is de organisatie ervan eveneens vergelijkbaar met de sportsector, namelijk in verenigingsverband, met geschoold kader en onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van een centrale bond. Scouting is daarmee op zijn minst “familie” van

de sport met zijn pedagogische -, sociale - en gezondheidswaarden. Om die reden kiezen wij ervoor scouting mee te nemen in het regime van het sportbeleid, zodat zij in dat kader ook vanuit de gemeente ondersteund kan worden.

5

Wat hebben we hiervoor nodig?

5. Wat hebben we hiervoor nodig?

Voor zowel sport als gezondheid is uit het evaluatieonderzoek en de input van de partners het belang van de regierol van de gemeente naar voren gekomen. Als gemeente geven wij deze regierol vorm door te verbinden, te sturen en te faciliteren. We sturen op de voortgang van dit beleid en op het bijbehorende te ontwikkelen uitvoeringsplan. Daarnaast komt uit de evaluatie naar voren dat de samenwerking tussen partners beter kan. Hier pakken we als gemeente een rol in. We verbinden partners actief met elkaar en brengen partners samen. Dit doen we in een overlegstructuur, waarin ook de onderdelen uit het plan van aanpak 'Samen gezonder in Zeist' worden besproken. Ook organiseren we jaarlijks/één keer per twee jaar een brede netwerkbijeenkomst voor stakeholders op het gebied van sport, gezondheid en sociale basis, om kennis en ervaringen uit te wisselen maar vooral ook om elkaar te leren kennen en verbindingen te leggen.

Het verbinden en faciliteren vanuit de regierol kost capaciteit. Er is een schakel tussen beleid en uitvoering nodig, iemand die het netwerk van partners coördineert en dichtbij partners staat. Hiertoe willen we een coördinator gezondheid, sport en preventie inzetten. Om zelf de regie te houden, kiezen we er bij de opstart van deze rol voor om deze persoon vanuit de gemeente te laten werken. In de toekomst zou deze functie inclusief een duidelijke opdracht belegd kunnen zijn bij een uitvoeringsorganisatie. De coördinator werkt nauw samen met andere coördinatoren die al actief zijn, o.a. op taal, kansrijke start, de netwerkcoördinator Zorg4Zeist en de nieuwe coördinator op bestaanszekerheid. Samen zijn zij de schakels richting de uitvoering en coördineren het netwerk en de voortgang van het uitvoeringsplan.

Naast de samenwerking met partners is ook de interne samenwerking belangrijk bij de uitvoering en de monitoring van dit beleidskader. Sport en gezondheid hebben veel raakvlakken met andere beleidsterreinen. We zoeken daarom actief verbinding met andere afdelingen, zoals bestaanszekerheid, sociale basis, jeugd, ruimtelijke ordening, vastgoedbeheer, financiën en onderwijs en zorg. Met elkaar werken we aan de speerpunten zoals omschreven in dit beleidskader. Vanuit sport en gezondheid pakken we de regisseursrol. Dat betekent ook coördinatie van alle beleidsinspanningen die vanuit de gemeente plaatsvinden. Omwille van het integrale karakter van sport vragen wij extra aandacht voor een sterkere clustering van sportbeleid, accommodatiebeleid en exploitatie en beheer. Zodat zowel de zicht- als vindbaarheid naar binnen en naar buiten groter worden. Dat komt ook onze rol als opdrachtgever richting de uitvoerende partners, zoals Sportief Zeist en GGDrU, ten goede.

Zoals onder het speerpunt gezonde leefomgeving genoemd, is specifieke inzet op dit thema nodig. De relatie tussen het sociaal en fysieke domein vraagt specifieke aandacht, zodat wij input vanuit de gezonde leefomgeving kunnen inbrengen bij ruimtelijke opgaven. Op deze manier kunnen sport en gezondheid goed meegenomen worden bij ruimtelijke projecten en bijvoorbeeld bij inrichtingen van (nieuwe) wijken. Daarnaast wordt er op die manier goed rekening gehouden met gezondheidsaspecten in de ruimtelijke omgeving, wat ook bijdraagt aan het verkleinen van gezondheidsverschillen. We verkennen de mogelijkheden voor een adviseur gezonde leefomgeving.

6 Financiën

6. Financiën

In dit hoofdstuk beschrijven we welke kosten en budgetten er zijn voor het uitvoeren van het beleid zoals omschreven in dit beleidskader.

Financiële paragraaf gezondheid

Voor een groot gedeelte kunnen we uitvoering geven aan het plan middels de bestaande budgetten. Het gaat voor gezondheid om een aantal structurele budgetten (GGD basistaken, GGD maatwerk en lokaal gezondheidsbeleid) en een aantal incidentele budgetten (SPUK preventieakkoord. Voor de brede SPUK regeling, behorende bij het GALA, geldt dat deze een aantal structurele en een aantal incidentele budgetten bevat.

Het GGD basistaken-budget wordt besteed aan de wettelijk verplichte taken vanuit de wet publieke gezondheid die belegd zijn bij de GGDrU. We hebben daarin geen lokale keuzevrijheid. Deze inzet draagt natuurlijk wel bij aan de gezondheid van onze inwoners.

In onderstaande tabel zijn beknopt de budgetten te vinden die beschikbaar zijn voor de uitvoering van het kader en de onderdelen op het gebied van gezondheid. Een uitgebreid overzicht van de budgetten uit de brede SPUK-regeling is te vinden in de bijlage.

Omschrijving budget	2024	2025	2026	2027
GGD basistaken (structureel, lokaal budget)	€ 2.663.783	€ 2.664.810	€ 2.663.304	€ 2.663.304
GGD maatwerk (structureel, lokaal budget)	€ 172.615	€ 172.615	€ 172.615	€ 172.615
Lokaal gezondheid (structureel, lokaal budget)	€ 92.872	€ 92.872	€ 92.872	€ 92.872
SPUK breed budgetten gezondheid (incidenteel, rijksmiddelen, zie overzicht in bijlage)	€ 471.555	€ 398.667	€ 276.429	€ 276.429
Preventieakkoord (incidenteel, rijksmiddelen)	€ 40.000	-	-	-
Totaal:	€ 3.440.825	€ 3.328.964	€ 3.205.221	€ 3.205.221
Benodigd budget:	€ 3.440.825	€ 3.328.964	€ 3.344.428	€ 3.344.428
Tekort:	-	-	€ 139.207	€ 139.207

Het totaal beschikbare budget neemt met het jaar af, omdat een aantal budgetten uit de brede SPUK-regeling wegvallen en/of verminderen. De budgetten uit de brede SPUK regeling zijn onderdeel van het Gezond en Actief Leven Akkoord. Dit akkoord beschrijft de financiering van verschillende (bestaande en nieuwe) programma's en aanpakken waarover afspraken zijn gemaakt, welke zijn gebundeld in één specifieke uitkering (SPUK). De verdeling van de SPUK-middelen wordt gebaseerd op inwonertal en het aantal inwoners met gezondheidsachterstanden (gebaseerd op inkomensniveau en opleidingsniveau). Gemeenten worden zodoende in staat gesteld om met prioriteit in te zetten op inwoners, buurten en wijken waar sprake is van achterstanden. Een aantal van deze middelen zijn structureel, een aantal incidenteel. De volgende onderdelen uit de SPUK t.b.v. gezondheid zijn structureel: terugdringen gezondheidsachterstanden, kansrijke start en valpreventie. Voor de incidentele onderdelen (gezonde leefomgeving, aanpak overgewicht en obesitas, vroegsignalering alcohol-problematiek, mentale gezondheid, versterken kennis en adviesfunctie GGD en coördineren regionale preventief infrastructuur) geldt dat deze allemaal volledig wegvallen per 2026. Dit verklaart het verschil in de SPUK budgetten tussen 2025, 2026 en 2027.

Het wegvallen per 2026 van een aantal onderdelen is een risico, want we hebben de SPUK-budgetten wel structureel nodig om uitvoering te kunnen geven aan de activiteiten zoals omschreven in dit kader. Denk hierbij aan de uitvoering van de ketenaanpak voor kinderen met overgewicht, het uitvoeren van de JOGG-aanpak, het inzetten op een gezonde leefomgeving en inzetten op mentale gezondheid. Veel van deze activiteiten kunnen dan niet meer/in

mindere mate uitgevoerd worden. Het is op dit moment nog onbekend of deze regeling verlengd wordt. Het nieuwe kabinet zal hier een besluit over nemen. Wanneer nodig doen we hiervoor meldingen bij de kadernota 2026 en 2027.

De inzet op preventie van alcohol- en middelengebruik vanuit het PHP Alcohol en zoals omschreven in dit kader, leidt tot uitvoeringskosten. We hebben voor de dekking van deze kosten, samen met de andere gemeenten in de ZOU regio, een aanvraag ingediend voor regionale middelen behorend bij het Integraal Zorg Akkoord zoals onder het speerpunt gezonde leefstijl omschreven. De aanvraag voor 2024 is inmiddels goedgekeurd, voor 2025 en 2026 dienen we ook een aanvraag in. Het gaat om een aanvraag voor de Zuid Oost Utrecht-gemeenten, voor het opzetten van een duurzame aanpak op scholen a.d.h.v. Helder op School en de Gezonde School aanpak. Wanneer de aanvraag voor 2025 en 2026 niet wordt goedgekeurd, onderzoeken we of er andere mogelijkheden zijn en/of nemen we dit mee richting Raad. Hetzelfde geldt voor het jaar 2027.

Gelijktijdig met dit beleidsplan sport, bewegen en gezondheid wordt het Preventie- en Handavingsplan Alcohol 2024 - 2028 vastgesteld. Er is op dit moment onvoldoende capaciteit om de inzet op het gebied van handhaving en toezicht, zoals omschreven in het PHP Alcohol, uit te kunnen voeren. We verkennen hiervoor komende periode wat er nodig is. Hiervoor is een aanvraag bij de kadernota 2025 ingediend. Aanvragen bij de kadernota zijn informerend van aard. Bij de begroting 2025 wordt hierover besloten.

Naast deze kosten voor de uitvoering van de activiteiten en het preventie- en handavingsplan alcohol, is er ook een coördinator nodig voor het komen tot de uitvoering van het beleid en het vormgeven van de regierol, dit geldt voor zowel sport als gezondheid. Voor de coördinator is gedeeltelijke financiering vanuit de brede SPUK-regelingen mogelijk. Volledige financiering vanuit de SPUK-regelingen is niet mogelijk, omdat de resterende SPUK-budgetten noodzakelijk zijn voor opstart- en uitvoeringskosten, om ook aan de verplichtingen die genoemd zijn in het GALA te kunnen voldoen. Voor 2024 is er cofinanciering van €30.000 mogelijk vanuit de brede SPUK. Voor 2024 is er dan geen tekort, omdat het hier om een half jaar gaat (september t/m december 2024). Vanaf 2025 ontstaat hierop een tekort, ook in dit jaar is maximaal €30.000 cofinanciering vanuit de SPUK mogelijk. Hiervoor is een melding ingediend bij de kadernota 2025. Voor 2026 en 2027 is minder cofinanciering mogelijk, omdat het totaal budget van de SPUK in 2026 en 2027 een stuk lager is. Voor de jaren 2025, 2026 en 2027 is hiertoe een melding bij de kadernota 2025 ingediend. Bij de begroting 2025 wordt hierover besloten.

Daarnaast is in dit beleidskader opgenomen dat we de mogelijkheden voor de rol/functie van een adviseur gezonde leefomgeving verkennen. Deze adviseur legt actief de verbinding vanuit het sociaal domein met het fysieke domein, onder andere in het kader van de omgevingsvisie Zeist 2050 en het Omgevingsplan. De adviseur geeft advies vanuit het oogpunt gezonde leefomgeving voor ruimtelijke ontwikkelingen en bij de wijkaanpakken en zorgt ervoor dat gezondheidkundige kennis vergroot wordt bij/in samenwerking met het fysieke domein. Daarnaast coördineert ook deze adviseur een aantal zaken uit dit kader, vanuit het speerpunt gezonde leefomgeving.

Zoals het coördineren en regie houden op het lokale hitteplan, advisering bij de verkenning voor een wijkaanpak Zeist West en advisering rondom het Schone Lucht Akkoord. Voor deze rol is €10.000 cofinanciering mogelijk vanuit het SPUK-onderdeel gezonde leefomgeving in 2024 en 2025. We verkennen komende periode welke (tijdelijke) financieringsmogelijkheden er verder zijn vanuit RO in het kader van de omgevingsvisie en vanuit de brede SPUK-regeling. Daarnaast is een melding ingediend bij de kadernota 2025. Bij de begroting 2025 wordt hierover besloten.

Financiële paragraaf sport en bewegen

De begroting van sport en bewegen kenmerkt zich door een aantal structurele budgetten en een aantal incidentele budgetten. In de onderstaande tabel zijn de budgetten te vinden die beschikbaar zijn voor de uitvoering van dit kader, onderdeel sport en bewegen.

Met deze begroting zijn de bedragen weergegeven waarmee het uitvoeringsprogramma gefinancierd kan worden. Opvallend is dat het totaal beschikbare budget voor sport en bewegen afneemt. Dit komt omdat structurele en incidentele middelen vanuit het Rijk afbouwen en/of stoppen. Het wegvallen van deze budgetten zal vanaf 2025 en verder een knelpunt

Omschrijving budget	2024	2025	2026	2027
SPUKBR Brede Regeling Combinatiefuncties (incidenteel, rijksmiddelen)	€ 278.105,-	€ 278.105,-	€ 268.664,-	€ 268.664,-
Gemeentelijke cofinanciering Brede Regeling Combinatiefuncties (structureel, lokaal budget)	€ 109.945,-	€ 109.945,-	€ 109.945,-	€ 109.945,-
SPUKBR Lokaal Sportakkoord (incidenteel, rijksmiddelen)	€ 48.474,-	€ 40.395,-	€ 31.059,-	€ 31.059,-
Sportondersteuning (structureel, lokaal budget)	€ 40.931,-	€ 40.931,-	€ 40.931,-	€ 40.931,-
Sportstimulering (structureel, lokaal budget)	€ 34.876,-	€ 34.876,-	€ 34.876,-	€ 34.876,-
Jeugdsportsubsidie (structureel, lokaal budget)	€ 104.644,-	€ 104.644,-	€ 104.644,-	€ 104.644,-
Flexsport subsidie (structureel, lokaal budget)	€ 2.941,-	€ 2.941,-	€ 2.941,-	€ 2.941,-
Scouting subsidie (structureel, lokaal budget)	€ 34.245,-	€ 34.245,-	€ 34.245,-	€ 34.245,-
Nationaal Programma Onderwijs (incidenteel, rijksmiddelen)	€ 77.917,-	-	-	-
Beschikbaar budget:	€ 732.078,-	€ 646.082,-	€ 627.305,-	€ 627.305,-
Benodigd budget:	€ 732.078,-	€ 718.482,-	€ 749.982,-	€ 749.982,-
Tekort:	-	€ 72.400,-	€ 122.677,-	€ 122.677,-

vormen voor de uitvoering van dit beleidskader gezondheid, sport en bewegen. De budgetten zijn nodig om structureel uitvoering te geven aan o.a. de inzet van de buurtsportcoaches, het uitvoeren van een aanpak voor 'jongs af aan vaardig in bewegen' via het Nationaal Programma Onderwijs, de uitvoering van MQ-scan bij scholen, de inzet van een JOGG-regisseur, de inzet van een consultant inclusief sporten en bewegen en de inzet van een clubondersteuner voor ondersteuning van de sportaanbieders in Zeist. Hiervoor zal dekking gevonden moeten worden. Een aanvraag is ingediend voor de kadernota 2025.

Vanaf 2025 ontstaat een deel van het tekort op de begroting door het wegvallen van incidentele rijksmiddelen vanuit het Programma Nationaal Onderwijs. Met dit beleidskader willen we bewegen op jonge leeftijd blijven stimuleren door kinderen op kinderopvanglocaties en (basis)scholen meer te laten bewegen en sporten. Het Programma Nationaal Onderwijs heeft deze beweging een aantal jaar geleden aangejaagd. Vanuit dit programma zijn wij in staat om tot en met juli 2025 extra school- en pauzesport (nb: dit zijn geen gymlessen) op kinderopvanglocaties en (basis)scholen mogelijk te maken. Dat wordt momenteel al in cofinancieringsvorm aangeboden en zal verder wordt aangescherpt. Concreet betekent dit dat de cofinanciering voor tijdsgym verandert van 50%/50% naar 60%/40% (kinderopvang/gemeente) en voor de sportcoördinator verandert van 0%/100% naar 50%/50% (scholen/gemeente). Vanaf schooljaar 2025-2026 valt de incidentele financiering van het Rijk volledig weg. Met dit beleidskader kiezen we ervoor om bewegen op jonge leeftijd te blijven stimuleren. Dit doen wij door o.a. het voortzetten van tijdsgym en de sportcoördinator, opgestart vanuit het Nationaal Programma Onderwijs. De sportcoördinator op scholen

is daarbij ook direct intermediair voor het Jeugdfonds Sport en Cultuur. Hiermee beogen we in de praktijk de route naar de regelingen voor sport en bewegen voor kinderen te vereenvoudigen. Met dit programma verwachten we een stevige bijdrage te leveren aan onze ambities uit dit beleidskader, in het bijzonder op de speerpunten gezond opgroeien (jongs af aan vaardig in beweging) en het verkleinen van de sociaaleconomische gezondheidsverschillen (financiën geen drempel om te sporten en bewegen).

Vanaf 2026 ontstaat een deel van het tekort op de begroting door het verlagen van de structurele rijksmiddelen vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord. Dit akkoord beschrijft de financiering van verschillende (bestaande en nieuwe) programma's en aanpakken waarover afspraken zijn gemaakt, welke zijn gebundeld in één specifieke uitkering (SPUK). De verdeling van de SPUK-middelen wordt gebaseerd op inwonertal en het aantal inwoners met gezondheidsachterstanden (gebaseerd op inkomensniveau en opleidingsniveau). Gemeenten worden zodoende in staat gesteld om met prioriteit in te zetten op inwoners, buurten en wijken waar sprake is van achterstanden. De budgetten ten behoeve van sport, SPUKBR Brede Regeling Combinatiefuncties en SPUKBR Lokaal Sportakkoord, kennen echter wel een structureel karakter. Dit betekent dat de budgetten na 2026, in tegenstelling tot andere SPUK-middelen, blijven bestaan. Het Gezond en Actief Leven Akkoord heeft een looptijd van 2023-2026. Hierdoor kunnen we niet met zekerheid stellen dat het structurele budget onveranderd blijft vanaf 2027 en verder. Dit is een onzekerheid. We weten wel dat er een afname van het structurele budget is vanaf 2026. Dit knelpunt, voldoende middelen voor de inzet van buurtsportcoaches op diverse onderdelen uit dit beleidskader, komt niet alleen voort door het wegvallen van een deel van het structurele budget.

We merken nu al op dat de huidige financiering (SPUKBR Brede Regeling Combinatiefuncties en Gemeentelijke cofinanciering Brede Regeling Combinatiefuncties) niet toereikend genoeg is voor de inzet van buurtsportcoaches. In 2024 wordt dit tekort incidenteel opgevangen met restant-budget uit SPUK Lokaal Sportakkoord 2023 en SPUK Preventieakkoord 2023. Het laatstgenoemde budget is terug te vinden in het financiële overzicht van gezondheid. Hier wordt in 2024 o.a. de inzet voor de MQ-scan op scholen, de inzet van een consulent inclusief sporten en bewegen, de inzet van een JOGG-regisseur en de inzet van een clubondersteuner voor een groot deel mee gefinancierd.

Tot slot is aandacht gewenst voor de regisserende rol van de gemeente binnen het domein sport en bewegen. Dat vraagt ook iets van de gemeentelijke organisatie. Meer en betere regie brengt logischerwijs ook personele consequenties met zich mee. Hiervoor dient passende financiële dekking te worden gevonden. Een aanvraag is ingediend voor de kadernota 2025. Bij de begroting 2025 wordt hierover besloten.

7 Monitoring en evaluatie

7. Monitoring en evaluatie

Het is belangrijk om zicht te houden op de gezondheid en sport- en beweegdeelname van onze inwoners, en daarmee ook op de voortgang van de speerpunten zoals omschreven in dit plan. Dit doen we door het volgen van cijfers (indicatoren) die gerelateerd zijn aan de speerpunten. De afgelopen jaren zien we de trend dat gemeenten steeds vaker inzetten op het volgen van de gezondheid en het sport- en beweeggedrag (verandert dit in positieve zin?), zonder daar concrete streefpercentages aan te hangen, bijvoorbeeld de gemeenten Utrecht en Nijmegen. Het blijkt namelijk lastig om vast te stellen of bijvoorbeeld de toe- of afname van overgewicht of sportdeelname een direct gevolg zijn van het gevoerde beleid. Er zijn namelijk altijd andere factoren die invloed uitoefenen op het gedrag van mensen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan economische omstandigheden, technologische veranderingen of een plotselinge crisis, zoals we recent hebben meegemaakt met COVID-19. Een causaal verband tussen het beleid en veranderingen in de samenleving kunnen we daarom niet onweerlegbaar aantonen. Daarnaast is het kiezen van een streefpercentage waarmee iets toe- of af moet nemen enigszins arbitrair. En bovendien kan van belangrijke indicatoren (zoals veranderingen in het sport- en beweeggedrag van mensen) pas worden verwacht dat zij over langere termijn veranderen. We kiezen er met dit beleidskader daarom voor om de gezondheid van onze inwoners te volgen aan de hand van een aantal concrete indicatoren (zie bijlage). De data en informatie die deze indicatoren laten zien, brengen de beweging richting positieve gezondheid in kaart.

Waar we wel invloed op hebben, zijn de activiteiten en inspanningen die we in het kader van het beleidskader uitvoeren. Een methode om de gewenste veranderingen beter en met meer realiteitszin in kaart te brengen, en die gekoppeld is aan datgene waar wij ook directe invloed op hebben, is outcome mapping. Deze methode gaat ervan uit dat beleidsinterventies bedoeld zijn om kansen en mogelijkheden van actoren (bijvoorbeeld organisaties, opvoeders, trainers, zorgverleners, clubs) te creëren die tot veranderingen in het systeem kunnen leiden. Het gaat hierbij om drie invloedssferen van ons beleid:

- De controlesfeer: dit zijn de actoren die controle hebben over de activiteiten van het programma (denk hierbij bijvoorbeeld aan het programmateam van het beleidskader).
- De directe invloedssfeer: dit zijn de intermediaire actoren die rechtstreeks worden beïnvloed door het programma, zoals Sportief Zeist, sportaanbieders, GGDrU en zorgaanbieders.
- De indirecte invloedssfeer: Dit is de einddoelgroep, zoals kwetsbare ouderen, basisschooljeugd of mensen met een minimuminkomen.

De gedachtegang achter outcome mapping is dat beleid meestal niet rechtstreeks veranderingen bij de einddoelgroep teweegbrengt. Beleid richt zich immers vaak op organisaties, professionals en groepen mensen en zij kunnen de gewenste verandering bij de einddoelgroep in gang zetten.

En precies daarop gaan wij ons richten bij de monitoring van dit beleidskader. Wij gaan op zoek naar indicatoren die de gewenste veranderingen en interventies bij de intermediaire actoren laten zien: in de directe invloed-sfeer. Dit monitorplan stellen wij op bij de uitwerking van dit beleidskader in een concreet uitvoeringsplan. Dat sluit daar immers goed op aan.

Het is belangrijk dat we deze indicatoren samen met de partners die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid bepalen. Op basis daarvan brengen we de beweging in kaart en is er ruimte om bij te sturen.

Samenvattend volgen wij de voortgang van dit beleidskader op twee manieren:

- Op basis van kwantitatieve indicatoren over gezonde leefstijl, gezond opgroeien, gezonde leefomgeving, gezond ouder worden en sport- en beweeggedrag. Deze cijfers zeggen iets over het gewenste gedrag van de Zeister bevolking (zie bijlage).
- Om het beeld vanuit de kwantitatieve analyse aan te vullen en te kunnen duiden zal ook informatie (kwantitatief en kwalitatief) verzameld worden bij intermediaire partners m.b.v. outcome mapping. Dit wordt verder uitgewerkt in het uitvoeringsplan.

In het kader van de gezondheidsmonitoren van GGDrU gaan wij sessies met betrokken stakeholders organiseren. We combineren dit met cijfers die bekend zijn op het gebied van sport en bewegen. Eén keer per twee jaar brengen we de cijfers op de indicatoren in kaart en brengen we in beeld of we beweging zien, en zo ja, welke. Dit bespreken we met partners. Waar nodig sturen we bij.

Daarnaast bespreken we jaarlijks de voortgang op de acties uit het uitvoeringsplan en de outcome mapping (nog op te stellen), zodat we ook zicht houden op welke acties al zijn uitgevoerd en waar bijsturing nodig is. Omtrent alcohol zijn in het preventie- en handhavingsplan doelstellingen incl. streefcijfers te vinden, die door het Trimbos geadviseerd zijn. We kiezen ervoor om die wel aan te houden, met daarbij als kanttekening dat ook hier geen direct causaal verband gelegd kan worden tussen het beleid en deze cijfers. Ook voor het preventie- en handhavingsplan werken we met een uitvoeringsplan, en bespreken we met partners de voortgang.

Bijlage 1: Indicatoren en cijfers per speerpunt

Bijlage 1: Indicatoren en cijfers per speerpunt

In dit overzicht staan de cijfers die we volgen, per speerpunt. Deze cijfers komen voor een deel uit de gezondheidsmonitoren van GGDrU. De gemarkeerde vakjes zijn de jaartallen waarin een nieuwe meting wordt uitgevoerd. Meer informatie over de cijfers en de cijfers zelf vindt u op

www.ggdru.buurtmonitor.nl.

1. Gezonde leefstijl

Indicatoren (%)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Overgewicht incl. Obesitas kinderen 13 – 14 jaar	11	10	13	13						
Speelt 3 dagen of meer per week buiten, 10 – 11 jarigen		86								
% jongeren dat voldoet aan de beweegnorm, 13 – 17 jarigen		17		16						
% volwassenen 19 – 65 dat voldoet aan de beweegnorm					52					
% senioren voldoet aan de beweegnorm					46					
% kinderen sport minimaal wekelijks, 10 – 11 jarigen		92								
% jongeren sport minimaal wekelijks 13 – 17		84		80						
% jongvolwassenen sport minimaal wekelijks, 16 - 25					68					
% volwassenen 19+ sport minimaal wekelijks					62					
% kinderen dat dagelijks fruit eet, 10 – 11 jarigen		49								
% kinderen drinkt elke dag water 10 – 11		49								
% jongeren 13 – 17 jaar rookt wekelijks		5,6		3,4						
% ooit alcohol gedronken, 13- 17		28		32						
% laatste 4 weken alcohol gedronken, 13 – 17		22		30						
% laatste 4 weken dronken of aangeschoten geweest, 13 - 17		13		16						
% ouders keuren alcoholgebruik niet af, 13 - 17		35		41						
% Laatste 4 weken wiet of hasj gebruikt, 13 – 17		7,2		4,8						
% ooit lachgas gebruikt, 13 - 17		5,4		1,9						
% jongvolwassenen dat rookt, 16 - 25					23					
% jongvolwassenen laatste 4 weken harddrugs gebruikt, 16 - 25					8					
% volwassenen dat rookt , 19+			14,1		13,8					
% volwassenen met overgewicht, incl. obesitas 19+			44		42					
% volwassenen dat overmatig alcohol gebruikt, 19+			16		16					
Aantal rookvrije speelplekken						0				
Aantal (gedeeltelijk) rookvrije sportterreinen						8				
Aantal gezonde schoolkantines VO (Schoolkantine Schaal)						1				
Aantal Gezonde School vignetten PO en VO						13				

2. Gezonde leefomgeving

Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% voldoende fijne buitenspeelplekken in de buurt, 10 - 11			90							
% vindt slechte verkoeling in de woning, 18+			16		11					
% vindt slechte verkoeling in de tuin of buurt, 18+			18		13					
% vindt onvoldoende groen in de omgeving, 18 - 65			12		11					
Aantal watertappunten in de openbare ruimte						8				

3. Gezond opgroeien

Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% matig – hoog risico op psychosociale problemen, 13 – 17		21		28						
% voldoende weerbaar, 13 – 17		91		89						

4. Gezond ouder worden

Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% (zeer) goed ervaren gezondheid ouderen, 65+			69		67					
% 65+ gevallen in het afgelopen jaar			32		39					
% 65+ bang om te vallen			5,2		8,5					

5. Verkleinen sociaaleconomische gezondheidsverschillen

Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% ouders moeite met rondkomen, 10 – 11 jarigen			5,2							
Aantal goedgekeurde aanvragen JFSC, sport			455	457	590					
Aantal goedgekeurde aanvragen JFSC, cultuur			98	91	104					

6. Sport

Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% verenigingen dat organisatie-krachtig is	73			71						
% verenigingen dat tenminste redelijk financieel gezond is	97			85						
% verenigingen dat voldoende kader heeft	79			85						
% inwoners dat lid is van een sportclub	29		29		29					
% 13-17 jarigen dat lid is van sportclub, sportvereniging of sportschool		83		80						
% inwoners dat minimaal wekelijks sport 19 – 65 jaar					65					
% inwoners dat minimaal wekelijks sport 65 + jaar					50					

Verder monitoren wij in het kader van het sportbeleid:

- Jaarlijkse ontwikkeling lokaal sportplatform (met Sportief Zeist)
- Jaarlijks bereik en effect clubondersteuning (met Sportief Zeist)
- Jaarlijkse bezettingsgraad gemeentelijke sportaccommodaties (gemeente Zeist)

Bijlage 2: Overzicht financiën brede SPUK-regeling gezondheid en sport (incidenteel, rijksmiddelen)

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Sport				
SPUKBR Brede Regeling Combinatiefuncties	€ 278.105	€ 278.105	€ 268.664	€268.664
SPUKBR Budget lokaal sportakkoord	€ 48.474	€ 40.395	€ 31.059	€31.059
Gezondheid				
SPUKBR terugdringen gezondheidsachterstanden	€ 96.715	€ 62.146	€ 62.119	€ 62.119
SPUKBR Kansrijke start	€ 59.039	€ 49.717	€ 62.119	€ 62.119
SPUKBR Mentale gezondheid	€ 19.887	€ 15.537	-	-
SPUKBR Aanpak overgewicht obesitas	€ 65.254	€ 54.378	-	-
SPUKBR Valpreventie	€ 157.463	€ 147.597	€ 152.191	€ 152.191
SPUKBR Leefomgeving	€ 32.627	€ 31.073	-	-
SPUKBR OKO, vroegsign. alcoholprob.	€ 9.322	€ 7.768	-	-
SPUKBR verst GGD ken. Adviesfunctie	€ 7.768	€ 7.768	-	-
SPUKBR coörd. Regionale preventie	€ 28.214	€ 22.683	-	-

Bijlage 3: Omschrijving Wet Publieke Gezondheid basistaken GGDrU

	Wettelijk verplicht uit te voeren door GGD en/of onder de verantwoordelijkheid van de DPG	Intensivering basistaken		
Basistaken	<p>Gezondheidsbescherming Infectieziektebestrijding (IZB) TBC bestrijding (TBC) Medische milieukundige zorg (MMK) Technische hygiënezorg (THZ) Seksuele gezondheid: soabestrijding</p> <p>Gezondheidsbevordering Gezondheidsbeleid Onderzoek: Gezondheidsmonitor</p> <p>Toezicht & Advies Inspecties Kinderopvang</p> <p>Crisisfunctie: advies en ondersteuning</p>	<p>Gezondheidsbescherming Medische milieukundige zorg (MMK): advisering op het gebied van de ruimtelijke ordening Technische hygiënezorg (THZ): advisering publieksevenementen Infectieziektebestrijding: aanvullende advisering</p> <p>Gezondheidsbevordering Onderzoek: Lokaal onderzoek Projectmanagement gezondheidsbevordering</p> <p>Toezicht & Advies Inspecties Kinderopvang: Landelijk register Kinderopvang en peuterspeelzalen en lichte handhaving</p>		
	<p>Collectief als GGDrU</p> <p>Gezondheidsbevordering Seksuele gezondheid: Sense</p> <p>Toezicht & Advies Forensische zorg Reizigersvaccinaties Inspecties tatoeage- en piercingshops Toezicht Wmo en calamiteitentoezicht</p> <p>Rijksvaccinatieprogramma JGZ4-19 JGZ 4-18 Psychotrauma jeugd</p>	<p>Gezondheidsbevordering OGGZ Woonhvaiënische problematiek OGGZ Voorkomen huisuitzetting (VIA) OGGZ Meldpunt zorg & overlast, casusoverleg OGGZ Veilig Thuis Seksuele gezondheid; collectieve preventie</p> <p>Toezicht & Advies Inspecties seks- en relaxinrichtingen</p> <p>JGZ 0-4 (ind. Rijksvaccinatieprogramma JGZ0-4) Maatwerk JGZ</p>		Individueel door gemeenten
Basistaken-plus	Niet wettelijk uit te voeren door GGD en/of onder de verantwoordelijkheid van de DPG	Maatwerk		

GGD = Gemeentelijke Gezondheidsdienst

GGDRU = Gemeentelijke Gezondheidsdienst regio Utrecht

DPG = Directeur Publieke Gezondheid

Toelichting: in dit overzicht zijn de maatwerktaken niet verder gespecificeerd.

Bijlage 4: Afwegingskader investeringen sportvoorzieningen

Vooraf voor gebruik, (her)inrichting en bestemming van sportaccommodaties is het belangrijk om een heldere richtlijn te hanteren die duidelijkheid verschaft aan alle betrokken partijen: gemeente, exploitanten/ beheerders en huurders/ gebruikers van voorzieningen.

Voor iedere investeringswens zal immers een afweging gemaakt moeten worden over het nut, de noodzaak en wenselijkheid ervan. Tegelijkertijd is het van belang om een integrale afweging te maken. Welke inrichtingswensen zijn er en waarop valt dan uiteindelijk de keuze?

Een pragmatische invalshoek is om uit te gaan van een getrapte benadering:

- 1 De investering is noodzakelijk om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen
- 2 Er is in de huidige situatie of op korte termijn (1-5 jaar) sprake van een geprognosticeerd capaciteitstekort welke voldoet aan de eisen van het kader voor uitbreidingen
- 3 Bij uitbreidingen: de uitbreiding draagt bij aan een toename van de sportparticipatie
- 4 Bij uitbreidingen: de uitbreiding draagt bij aan een verbetering van de sportbeleving

5 Er is in de huidige situatie of op korte termijn (1-5 jaar) geen sprake van een geprognosticeerd capaciteitstekort, of er is sprake van een capaciteitstekort dat niet voldoet aan de eisen van het kader van uitbreidingen.

6 De investering draagt bij aan topsport/ talentontwikkeling

Bij deze benadering spelen, naast de beschikbaarheid van ruimte, financiële middelen en inzet van ambtelijke capaciteit een rol. Een afwegingskader voor de ruimtelijke opgave en investeringen in de lokale sportinfrastructuur dient hiervoor verder uitgewerkt te worden.

Aandachtspunten hierbij zijn:

- 1 Initiatiefnemer: huurder, partner/ exploitant
 - Wie vraagt aan of dient in? (ondernemer, stichting, vereniging)
 - Doelstelling samenwerkingspartner (maatschappelijke component)
 - Mate waarin de markt zelf in maatschappelijke behoefte kan voorzien (noodzaak, marktfalen, is het gebruikelijk dat gemeenten bijdragen?)
- 2 Maatschappelijke functie en beleidsrelevantie
 - Bijdrage aan sportinfrastructuur
 - Passend binnen Masterplan Buitensport en Routekaart binnensport
 - Bijdrage aan gemeentelijk programma sport, bewegen en gezondheid
 - Bijdrage aan (andere) maatschappelijke programma's of diensten (kinderopvang, maatschappelijke stages, sociaal domein, jeugd, kwetsbare groepen, inwoners met een handicap)

3 Bereik en omvang

- Omvang van de doelgroep
- Verwachte aantal deelnemers
- Prognose op basis van demografie: toekomstbestendigheid

4 Inhoudelijke samenwerking

- Samenwerking en afstemming binnen of met de sport (aard en omvang)
- Samenwerking buiten de sport (aard en omvang)

5 Bijdrage aan voorzieningenniveau

- Innovatief gehalte
- Bijdrage aan divers aanbod
- Eventuele ervaringen elders

6 Afstemming op omgeving

- Clustering van sportaanbod
- Verbinding van functies aan elkaar
(denk aan BSO, onderwijs, sociaal domein)
- Afstemming met vervoersbeleid (OV/ fiets/te voet) en parkeerdruk
- Bijdrage aan multifunctionaliteit
- Onderdeel van bestaande sportaanbieder/ exploitant

7 Basisvoorziening (definiëring, aansluiten kwaliteitshandboek sport VSG)

- Uitbreiding basisvoorziening
- Kwaliteitsverbetering basisvoorziening

8 Duurzaamheid

- Sluit aan op gemeentelijk beleid duurzaamheid

9 Bestuur en beheer

- Bestuurlijke stabiliteit en continuïteit
- Beheermodel
- Vrijwilligersbeleid en vrijwillige inzet
- Participatie gebruikers
- Beleidsplan

10 Financiering

- Zelfwerkzaamheid, eigen inbreng, fondsen (als % van stichtingskosten)
- Eigen vermogen
- Exploitatieresultaat
- Noodzaak gemeentelijke bijdrage (kwantitatief)
- Mogelijk afbreukrisico (bijvoorbeeld bij niet-bijdragen)

Overige bijlagen (pdf)

1. Evaluatie beleidskaders gezondheid, sport en bestaanszekerheid door gemeente Zeist
2. Rapportage kwantitatieve analyse door GGDrU
3. Rapportage kwalitatieve analyse door GGDrU
4. Panelonderzoek GGD infographic door GGDrU
5. Rapport balanceren in bestaansonzekerheid door K2
6. Herijking Sport- en Preventieakkoord Zeist 2023 (SPAZ) door gemeente Zeist
7. Update ambities SPAZ 2023
8. Plan van aanpak Samen Gezonder in Zeist (brede SPUK) door gemeente Zeist